

Національна Академія педагогічних наук України
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти
Кафедра методики професійної освіти та соціально-гуманітарних
дисциплін

С.С.ШЕВЧУК

**Розвиток ключових компетентностей здобувачів
освіти у позааудиторній навчальній діяльності
ЗП(ПТ)О**

СПЕЦКУРС

*для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників
професійної освіти*

Біла Церква - 2020

УДК 378.147

ББК 64.9 (11)

Ш 30 Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О: Спецкурс.. /С.С.Шевчук. – БІНПО: Біла Церква. – 2020. – 84 с.

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри методики освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти

*ДЗВО «Університет менеджменту освіти НАПН України
(протокол № 3__ від 21_04____ 2020__р.)*

Рецензенти:

***Кулішов В.С.**, к.пед.н., доцент кафедри МПО та СГД БІНПО*

***Костусєва Н.П.**, директор Ізмаїльського ВПУ, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, відмінник освіти України*

У змісті спецкурсу «Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О» розглянуто аспекти компетентнісного підходу до професійної підготовки кваліфікованих робітників, розкрито сутність сучасних освітніх практик, наведено види, форми і методи позаурочної навчальної діяльності педагогічних працівників професійної школи, представлено методика реалізації освітніх інновацій у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти з метою розвитку ключових компетенцій та творчості здобувачів професійної освіти..

Спецкурс підготовлено для слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

©Шевчук С.С., 2020
©БІНПО ДЗВО УМО НАПНУ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	6
ТЕМА 1. Компетентнісний підхід до реалізації освітніх практик у позаурочну навчальну діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	9
ТЕМА 2. Форми і методи позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної освіти.....	20
ТЕМА 3. Розвиток професійної мотивації і творчості здобувачів освіти закладів професійної(професійно-технічної) освіти у процесі гурткової діяльності.....	31
ТЕМА 4. Методика організації і проведення конкурсів професійної майстерності, предметних тижнів та професійних свят у закладах професійної освіти.....	41
ТЕМА 5. Реалізація квест-технології у позаурочній діяльності здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти	52
ТЕМА 6. Майстер-клас: мета і методика його проведення у закладів професійної освіти.....	61
ТЕМА 7. Реалізація освітніх інновацій у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	68
ЛІТЕРАТУРА	76

ВСТУП

Сучасній моделі соціально-економічного розвитку України повинна відповідати ефективна система професійної освіти, яка може швидко адаптуватися до запитів ринку та забезпечувати підготовку кваліфікованих робітників, здатних бути конкурентно спроможними в існуючому соціально-економічному просторі. Упродовж останніх років в Україні відбувається зміна освітньої парадигми: від інформаційно-когнітивної, притаманної індустріальному суспільству, до особистісно-діяльній, характерній для постіндустріального, інформаційного суспільства.

Вдосконалення системи підготовки фахівців залежить від організації освітнього процесу та використовуваної в ньому інноваційних освітніх практик. Сьогодні якість підготовки кваліфікованих робітників досягається, як правило, через збільшення кількості інформації, тоді як дійсність постійно вимагає раціоналізувати процес навчання, тобто будувати пізнавальний процес з виділенням лише важливих, істотних знань і вмінь для підготовки конкретного фахівця. Практика об'єктивно потребує зробити головною фігурою освітнього процесу конкретного учня (студента). Тим самим процес професійної підготовки фахівців має стати *персоніфікованим*. Отже, постає очевидна проблема невідповідності між сучасними вимогами замовників робітничих кадрів, що висувуються до фахівця, і дещо застарілими освітніми технологіями, які реалізуються у більшості вітчизняних професійних навчальних закладів без урахування змін зовнішнього соціального середовища та євроінтеграційних процесів. Усунення цієї невідповідності можливе лише в разі відповідного коректування інформаційного поля та інформаційно-педагогічних потоків цього поля, спрямованих на підвищення продуктивності сучасних освітніх технологій у процесі підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей виробництва і сфери обслуговування.

Наукові дослідження з проблем теорії і методики професійної освіти повинні мати випереджувальний характер і спрямовуватися на: прогнозування розвитку професійної освіти; обґрунтування й проектування нових моделей та організаційно-педагогічних форм підготовки робітників, змісту професійної освіти, інноваційних технологій навчання професії, формування іміджу педагога професійної школи.

Науково-методичне забезпечення розвитку професійної освіти необхідно орієнтувати на розроблення та оновлення державних стандартів, навчально-програмних, методичних, дидактичних, інформаційних матеріалів, підручників і навчальних посібників нового покоління та засобів навчання.

Однією з головних умов успішної реалізації основних принципів і завдань реформування професійної освіти є вдосконалення системи підвищення кваліфікації, що надає можливість підтримувати відповідну професійну дієспроможність педагогічних працівників професійної школи, враховувати їхні індивідуальні особливості та освітні потреби, сприяти зростанню рівня цих потреб та мотивації творчої педагогічної діяльності у процесі впровадження освітніх та галузевих інновацій у професійну підготовку в аспекті євро інтеграційних тенденцій.

У змісті навчального матеріалу навчально-методичного комплексу до спецкурсу розглядаються аспекти компетентнісного підходу до професійної підготовки кваліфікованих робітників, розкривається сутність деяких сучасних освітніх практик, презентуються види, форми і методи позаурочної навчальної діяльності педагогічних працівників професійної школи, пропонується методика реалізації освітніх інновацій у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О).

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасні умови демократизації суспільства, реформування професійної освіти у контексті глобалізації та євроінтеграції, проблеми і завдання підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних робітників висувають нові вимоги до вітчизняних педагогічних працівників професійної школи. Професійно-педагогічна робота у навчальних закладах освіти системи ПТО України потребує від педагогів сучасних знань щодо організації та здійснення навчально-виховного процесу у відповідності до соціально-економічного розвитку суспільства.

В сучасній Україні впроваджується стратегія прискореного, інноваційного розвитку освіти і науки: забезпечуються умови для розвитку, самоствердження й самореалізації особистості впродовж життя. Інноваційні процеси, що відбуваються в освіті як у невід'ємній частині суспільства, вимагають відповідних змін у професійній діяльності педагога. Нові вимоги держави і суспільства щодо розвитку та самореалізації особистості педагога обумовлюють необхідність розроблення теоретико-методичних засад його формування як конкурентоспроможного фахівця, а також створення ефективного діагностичного механізму, який дозволить виявити конкретні резерви в його діяльності, перспективи професійного росту, шляхи професійного удосконалення.

Упродовж останніх років на виконання цього стратегічного завдання було затверджено більше десяти державних документів, серед яких Закон України «Про освіту» (2017р.), «Про загальну середню освіту» (1999), Положеннями «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (наказ МОН України від 17.11.2000р., №522), «Про інноваційну діяльність» (2002р.), Укази Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013р.), «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» (2012р.), Постанова Кабінету Міністрів України «Положення про загальноосвітній навчальний заклад» (2010р.), наказ Міністерства освіти і науки «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (2012р.), Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 роки (2015р.) та інші.

Мета спецкурсу полягає в: удосконаленні та розвитку науково-методичної та фахової компетентності слухачів курсів підвищення кваліфікації; сприянні формуванню їх готовності до інноваційної діяльності в умовах євроінтеграції освіти шляхом поглиблення і систематизація знань та умінь слухачів із методики професійного навчання; формуванні комплексу організаційно-методичних умінь слухачів, спрямованих на впровадження освітніх інновацій у

професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку кваліфікованих робітників; створенні сучасного науково-методичного супроводу навчального процесу; ознайомленні із досвідом реалізації сучасних освітніх практик у професійну підготовку кваліфікованих робітників для різних галузей виробництва та сфери обслуговування.

Об'єктом вивчення спецкурсу є: методика професійної підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Предметом спецкурсу «Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у поза аудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О» є методика планування та реалізації сучасних освітніх практик у позаурочну навчальну діяльність здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Загальна логіка спецкурсу «Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у поза аудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О» відображена у сукупності теоретичних і практичних **завдань**:

- засвоєння, узагальнення та систематизація теоретичних знань із сучасної методики професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки;
- обґрунтування методики відбору сучасних освітніх практик для їх реалізації у позаурочну діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- оволодіння сучасними освітніми практиками організації та проведення позаурочних навчальних заходів різних видів за професійним спрямуванням у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Форма навчання: очна, заочна, очно-дистанційна.

Зміст навчально-методичного комплексу до спецкурсу містить три складники: інформаційний, операційний та технологічний і розрахований на **15 години** навчальних занять (**0,5 кредиту**). Дані про розподіл годин за різними видами занять наведено у навчально-тематичному плані спецкурсу (*таблиця 1*)

Навчально-тематичний план спецкурсу

№ з/п	Теми занять	Види занять та кількість годин					Усього годин
		лекція	семінарське заняття	тематична дискусія	практичні заняття	науково-практична конференція	
1.	Компетентнісний підхід до реалізації освітніх практик у позаурочну навчальну діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти	2					2
2.	Форми і методи позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної освіти		2				2
3.	Розвиток професійної мотивації і творчості учнів закладів професійної(професійно-технічної) освіти у процесі гурткової діяльності			2			2
4.	Методика організації і проведення конкурсів професійної майстерності, предметних тижнів та професійних свят у закладах професійної освіти				2		2
5.	Реалізація квест-технології у позаурочній діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти	2					2
6.	Майстер-клас: мета і методика його проведення у закладів професійної освіти				2		2
7.	Реалізація освітніх інновацій у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти					3	3
Усього:		4	2	2	4	3	15

ТЕМА 1

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ПРАКТИК У ПОЗАУРОЧНУ НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

План

1. Сутність компетентнісного підходу у професійному навчанні. Національна рамка кваліфікацій.
2. Характерні ознаки базових компетенцій сучасного фахівця.
3. Ключові компетенції випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти.
4. Сутність, структура і характеристика освітніх інновацій.
5. Актуальність і практична значимість реалізації сучасних освітніх практик у позаурочну навчальну діяльність здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти на засадах компетентнісного підходу.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК ДО ТЕМИ 1

Сутність компетентнісного підходу у професійному навчанні Національна рамка кваліфікацій

Сучасні реалії української держави – це становлення ринкових відносин, нових міжнародних політичних і економічних зв'язків та входження у розвиток світової науки, культури і техніки в умовах процесів глобалізації та інформатизації, які проявляються в усіх сферах діяльності людини та визначають поступове формування світового економічного простору. Саме вони кидають своєрідний виклик системі професійної підготовки фахівців і потребують її реформування.

Метою модернізації професійної освіти в Україні є створення такої моделі освітнього процесу, в якій би оптимально поєдналися кращі вітчизняні й зарубіжні традиції. Поєднання гуманістичних традицій української педагогіки та зарубіжного досвіду виховання особистості, здатної до активних самостійних дій, дозволить створити динамічну, мобільну, конкурентно спроможну модель системи професійного навчання.

Необхідність формування нової генерації висококваліфікованих фахівців, здатних виконувати складні виробничі завдання на високому професійному рівні, вимагає від закладів професійної (професійно-технічної) освіти переосмислення мети і змісту професійної підготовки цієї категорії спеціалістів на основі компетентнісного підходу.

Сьогодні актуальними є змістовні трансформації у системі професійної підготовки кваліфікованих робітників, зокрема це стосується пошуку інноваційних форм, нових методик, інтерактивних технологій навчання на всіх етапах освітнього процесу у професійній школі. Стає необхідним перехід до систем навчання, зорієнтованих на формування як особистісних якостей фахівця, так і компетенцій у майбутній професійній діяльності. Проте кардинальні зміни, що відбуваються в українській професійно-технічній освіті, нові умови її функціонування вимагають істотного коригування освітнього процесу. З огляду на це, в системі професійної підготовки фахівців широко впроваджується **компетентнісний підхід**.

Актуалізація проблем формування професійної компетентності зумовлюється динамічними змінами у сучасних галузях виробництва та сфері послуг, які стають беззастережним імперативом для розвитку економіки України та спонукають до підвищення професіоналізму, компетентності працівників у цій галузі професійної діяльності.

Семантика поняття «професійна компетентність» у різних науках засвідчує цілком різне його трактування, однак наукова експлікація таких понять, як «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність» зумовлює теоретичне розкриття останнього у дискурсі підготовки кваліфікованих робітників. Аналіз численних наукових праць з проблеми досліджень компетентності призводить до розуміння поняття «компетенція» як сукупності взаємопов'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності відносно них. Натомість «компетентність» – це особистісна якість людини, яка характеризує її здатність самостійно приймати оптимальні рішення та ефективно реалізовувати їх у конкретних життєвих ситуаціях або у певних галузях діяльності.

Дослідження закономірностей окремих видів компетентностей залежно від конкретних сфер їх застосування, діяльнісної або пізнавальної спрямованості слугувало підґрунтям для уточнення поняття «професійна компетентність фахівців сфери обслуговування», що розглядається як інтегрована якість особистості, яка характеризує її знання, уміння, навички, особистісні професійно важливі якості, готовність до діяльності, прийняття оптимальних рішень та здатність ефективно їх реалізовувати у певній, конкретній галузі виробничої діяльності, одержуючи суспільно визначений та прогнозований результат.

З метою введення у вітчизняну професійну освіту європейських стандартів і принципів, забезпечення її якості з урахуванням вимог ринку праці, а також для налагодження ефективної взаємодії сфери освітніх послуг та ринку праці

Постановою Кабміну України від 23.11.2011р., № 1341 в Україні була впроваджена **Національна рамка кваліфікацій**, яка визначає **сутність понять**:

- *компетентність/компетентності* - здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;
- *інтегральна компетентність* - узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;
- *автономність і відповідальність* - здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності;
- *знання* - осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні);
- *уміння* - здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів).
- *кваліфікація* - офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами;
- *кваліфікаційний рівень* - структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня;
- *комунікація* - взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;
- *результати навчання* - компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання.

Характерні ознаки базових компетенцій сучасного фахівця

На основі аналізу професійної компетентності та її ключових компетенцій щодо випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти як майбутніх фахівців можна виокремити **базові компетенції**, що їх мають

формувати педагогі професійної школи в процесі професійної підготовки, а саме:

- *мотиваційна компетенція* – усвідомлення учнем (студентом) мотивів до якісного здійснення майбутньої професійної діяльності, а отже, набуття ними необхідних знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей, що забезпечать можливість виконання ними професійних обов'язків певного рівня;

- *когнітивно-творча компетенція* – здатність здобувачів освіти творчо набувати професійні знання, уміння і навички, мати творчий потенціал самоосвіти і саморозвитку, що визначає їх спроможність до творчості у майбутній професії, успішність майбутньої професійної діяльності;

- *комунікативна компетенція* – це орієнтованість особистості у різних ситуаціях спілкування, здатність ефективно брати у них участь, що базується на знаннях і відчуттях досвіду особистості, здатності ефективно взаємодіяти з іншими завдяки розумінню самої себе та інших при постійній зміні психічного стану, міжособистісних відносин та умов професійної та соціальної сфер.

Нині виокремлено ***концептуальні положення підготовки майбутніх фахівців на засадах компетентнісного підходу:***

- ❖ професійна компетентність є мірою та головним критерієм професійної підготовленості фахівців;
- ❖ професійна компетентність фахівців – це не лише знання, уміння, навички, а й творче ставлення до справи, позитивні нахили, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати певний досвід, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці, в конкретній професійній ситуації;
- ❖ професійна компетентність визначається здатністю суб'єкта праці мобілізувати знання, уміння та досвід в конкретній соціально-професійній ситуації і якісно виконувати професійні функції відповідно до посади, яку він обіймає;
- ❖ професійна компетентність інтегрує зміст, пов'язаний з майбутньою професійною діяльністю у сфері послуг, актуалізуючи набуті знання і уміння в потрібний момент задля використання їх у процесі професійної діяльності;
- ❖ професійна компетентність майбутніх фахівців цілеспрямовано формується з урахуванням сучасного стану та перспектив розвитку конкретної галузі виробництва або сфери послуг, а також соціально-психологічних, етичних, правових норм, усталених в суспільстві;

- ❖ модель формування професійної компетентності фахівців містить низку послідовних етапів: мотиваційний (професійна спрямованість і мотивація), когнітивний (система знань про майбутню професійну діяльність та вміння їх застосовувати), діяльнісний (система фахових умінь і навичок, формування яких забезпечується змістом, формами і методами виробничого навчання) та оцінно-контрольний (діагностика, аналіз, коригування навчальних досягнень здобувача освіти та рефлексія суб'єктів педагогічної взаємодії); кожен з цих етапів має відповідне змістовне й організаційно-управлінське наповнення;
- ❖ формування професійної компетентності кваліфікованих робітників можливе завдяки реалізації таких педагогічних умов:
 - впровадження інноваційних педагогічних технологій формування професійної компетентності;
 - акцент на діяльнісний, практико-орієнтований етап формування професійної компетентності;
 - підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування під час виробничих практик;
 - впровадження якісного організаційно-методичного забезпечення формування професійної компетентності;
 - ціннісно-орієнтована спрямованість формування професійної компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування;
 - організація підготовки інженерів-педагогів до формування професійної компетентності фахівців сфери обслуговування.

Ключові компетенції випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

У визначенні компетенцій не існує єдиного погляду щодо їх структури. Педагогічна теорія і практика демонструє безліч варіантів класифікацій компетенцій. У дослідженнях низки авторів визначена така сукупність **ключових компетенцій випускника** професійного навчального закладу:

- *ключові (базові) компетенції* – багатофункціональність (виконання широкого кола проблем професійної діяльності); міждисциплінарність; багатоаспектність (широкий спектр інтелектуальної діяльності у професії);
- *соціальна компетенція* – здатність брати на себе відповідальність і приймати власні рішення, продуктивно взаємодіяти з учасниками професійної та соціальної сфери;

- *психологічна компетенція*, яка включає навички рефлексії, досвід міжособистісної взаємодії та самореалізації;
- *інформаційна компетенція*, яка полягає в оволодінні новими інформаційними технологіями;
- *комунікативна компетенція*, яка передбачає володіння уміннями до спілкування, високий рівень культури мовлення;
- *валеологічна компетенція*, яка передбачає наявність знань і умінь у галузі охорони здоров'я;
- *екологічна компетенція*, яка базується на знаннях законів розвитку і взаємодії природи і суспільства та екологічній відповідальності за професійну діяльність.

Аналіз підходів до сутності поняття і структури професійних компетенцій дає змогу констатувати, що загальним для всіх підходів є розуміння компетенції як здатності фахівця розв'язувати реальні та віртуальні проблеми у професійній та соціальній діяльності.

Сутність, структура і характеристика освітніх інновацій.

В сучасних умовах в Україні відбувається пошук нових прогресивних форм реалізації професійно-технічної освіти, що пов'язано з відмовою від стереотипів і застарілих поглядів та підходів до проектування, планування та організації навчально-виробничого процесу. Сучасні вимоги до якості трудових ресурсів потребують переважно інноваційних підходів до їх підготовки, високого професіоналізму педагогічних працівників та керівників професійних навчальних закладів.

Сучасна професійно-технічна освіта базується на таких основних **принципах**:

- випереджувальний характер професійної підготовки;
- інтеграція професійної освіти, науки і виробництва;
- неперервність, системність, логічність;
- фундаменталізація навчання;
- гнучкість і взаємозв'язок процесу професійного навчання з реструктуризацією та подальшим розвитком економіки та зайнятістю населення;
- стандартизація;
- регіоналізація професійної освіти;
- наступність змісту загальноосвітньої і професійної підготовки;
- індивідуалізація і диференціація.

Пріоритетними напрямками розвитку сучасної професійної освіти є:

- інтелектуалізація професійної освіти, впровадження у навчально-виробничий процес науково-технічних досягнень і новітніх освітніх та виробничих технологій;
- особистісно-орієнтований підхід до професійного навчання і виховання;
- розвиток ринку освітніх послуг з професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації громадян відповідно до вимог ринку праці;
- розвиток соціального партнерства;
- модернізація інформаційного та матеріально-технічного забезпечення професійної освіти;
- міжнародне співробітництво.

Національна доктрина розвитку формулює конкретні напрями модернізації вітчизняної системи освіти в усіх сферах, при цьому досить чітко виділяється значущість особистісного компоненту освітянських реформ, а саме: успіх реформ фактично повністю залежить від того, наскільки нові орієнтири освітньої діяльності будуть включені у практику роботи педагогів та педагогічних колективів.

Стратегія розвитку як системи ПТО, так і конкретного закладу професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) має бути інноваційною, базуватися на сучасному законодавчому та нормативному забезпеченні, науково обґрунтованих критеріях оцінювання якості навчального процесу, державних стандартах ПТО, результатах моніторингу попиту та пропозиції потреби регіональних ринків праці у робітничих кадрах.

У результаті правильного вибору стратегії розвитку в ЗП(ПТ)О формується *інноваційна культура*, яка характеризується орієнтованістю на особистість, здатністю до змін, відкритістю до комунікацій як всередині, так і з зовнішнім середовищем. Учасникам навчально-виховного і навчально-виробничого процесів такого закладу притаманна солідарність у цінностях і поглядах на освіту, яка дає змогу ефективно співпрацювати в умовах постійного конструктивного діалогу та взаємоузгодження позицій.

Отже, **інновації в освіті** – процес творення, впровадження та поширення в освітню практику нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, в результаті яких підвищуються рівні досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи навчання до якісно іншого, більш досконалого стану. Сутнісною ознакою інновації є її здатність позитивно впливати на якість професійної діяльності педагога, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у навчальному закладі, регіоні, державі в цілому.

Але інновації в освіті слід розуміти не лише як кінцевий продукт застосування будь-якої новизни з метою внесення якісних змін в освітній процес і отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного та іншого ефекту, а як процедуру постійного оновлення навчальних систем.

До *соціально-економічних* інновацій в освіті належать сучасні технології розвитку особистості, нововведення у правовому забезпеченні та економіці освіти; до *науково-виробничих* – комп'ютеризація і телекомунікація освітніх процесів, сучасне матеріально-технічне нововведення у навчальному, виховному і управлінському процесах.

Реалізація сучасних освітніх інновацій відбувається через їх *структурні складові*:

- у *змісті навчання і виховання* – наявність державних стандартів професійної освіти; розроблення концепції розвитку учнівської молоді на засадах національних, родинних, громадянських, індивідуальних цінностей особистості; створення авторських навчальних планів і програм, підручників, навчальних посібників, виховних систем; розроблення нової системи оцінювання навчальних досягнень учнів;
- у *формах і методах навчання і виховання особистості* – оволодіння діалоговими, діагностичними, активними, інтерактивними, дистанційними, комп'ютерними, мультимедійними, телекомунікаційними, тренінговими, проектними методами навчання;
- у *технологіях навчання і виховання особистості* – запровадження альтернативних навчально-виховних технологій, таких як «навчання через практику», проектна, диференційована, модульна, «парного навчання», навчання у малих групах (колективна) тощо;
- у *змісті, формах і методах управління ЗП(ПТ)О* – наявність громадсько-державних засад і структурних утворень, таких як моніторингові та інноваційні центри, програмні і фінансові комітети, консалтингові та маркетингові служби тощо;
- у *структурі управління ЗП(ПТ)О* – створення варіативних організаційних структур, таких як ВПУ, ПТНЗ-ВНЗ I-II рівнів акредитації тощо.

Інноваційні трансформації сучасної професійної освіти окреслені *провідними компетенціями* :

- *традиційною* – оволодіння базовими знаннями, уміннями, навичками (З, У, Н); вивчення і засвоєння академічних знань;

- *раціоналістичною* – опора на знання як упорядковану сукупність об'єктивних фактів на основі створення ефективної та всебічно розробленої освітньої технології;
- *гуманістичної* – необхідна умова для особистісного самовираження людини, можливість найбільш повно і адекватно відповідати природі людського «Я».

Інновації, які якісно змінюють мету, підхід, принципи, завдання, структуру навчального процесу, є *масштабними*, вони більш життєздатні і конкурентноспроможні. Ті інновації, що змінюють форми, методи, засоби навчання, виховання і управління, є *локальними*, їх вплив на загальну стратегію розвитку освіти (і навчального закладу) є значно меншим.

Сучасні наукові підходи і принципи в управлінні навчальними закладами на сучасному етапі сприяють розвитку: стратегічного, у тому числі інноваційного, мислення їх керівників та педагогічних працівників; організаційної (інноваційної) культури; демократизації відносин; плоскої (горизонтальної, на відміну від вертикальної, ієрархічної) структури управління, зокрема проектно-інвестиційної, командної (групової) роботи та вільного обміну інформацією.

Педагогічні працівники та керівники навчальних закладів, стратегія яких орієнтована на інноваційний підхід у навчанні, вихованні та управлінні, відрізняються:

- високими професійними знаннями в галузі управління, у тому числі менеджменту інновацій;
- основними стійкими педагогічними здібностями (комунікативністю, перцептивністю, конструктивністю, креативністю, прогностичністю, саморегулятивністю, самоорганізацією);
- педагогічними особливостями, які сприяють створенню активного освітнього середовища;
- знаннями основ педагогічної техніки (уміння керувати власним емоційним станом, володіння елементами ораторського та акторського мистецтва, технікою контактної взаємодії);
- готовністю до надання допомоги з питань розвитку творчого потенціалу суб'єктів освітньої діяльності;
- толерантністю до проявів творчості інших;
- здібністю до високого рівня емпатії та рефлексії;
- позитивним ставленням до учнівської молоді.

Питання для самоконтролю та обговорення:

1. Сформулюйте сутність компетентнісного підходу у професійному навчанні.
2. Дайте визначення інтегральної компетентності за Національною рамкою кваліфікацій.
3. Сформулюйте характерні ознаки ключових компетенцій сучасного фахівця.
4. Сформулюйте ключові компетенції випускника ЗП(ПТ)О.
5. Сформулюйте сутність та визначте структуру сучасних освітніх інновацій у системі професійної освіти України.
6. Обґрунтуйте актуальність та практичну значимість реалізації сучасних освітніх практик у позаурочну навчальну діяльність учнів ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу.
7. Чим відрізняється позаурочна навчальна діяльність учнів від позаурочної виховної?

Тестові завдання для самоконтролю

1. Оберіть точне визначення поняття «інтегральна компетентність» за Національною рамкою кваліфікацій:

- а) структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня;
- б) здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості;
- в) узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності;
- г) офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами.

2. Яка компетенція не є ключовою для сучасного випускника ЗП(ПТ)О:

- а) інформаційна;
- б) комунікативна;
- в) психологічна;
- г) науково-методична.

3. Чим відрізняється позаурочна навчальна діяльність учнів від позаурочної виховної:

- а) цілями та завданнями;

- б) місцем проведення;
- в) термінами проведення;
- г) складом учасників."

4. Продовжіть речення: «Інновації в освіті – процес...

- а) застосування технологій розвитку творчого мислення учнів;
- б) ефективного використання сучасного комплексного методичного забезпечення освітнього процесу;
- в) формування інноваційної культури;
- г) творення, впровадження та поширення в освітню практику нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, в результаті яких підвищуються рівні досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи навчання до якісно іншого, більш досконалого стану.

5. Що не входить до структурних складових освітніх інновацій:

- а) зміст навчання і виховання;
- б) технології навчання і виховання;
- в) перспективний педагогічний досвід;
- г) форми і методи управління ЗП(ПТ)О.

Рекомендована література до теми 1:

1. Висоцька, Л. Формування професійної культури майбутніх фахівців кулінарного профілю у вищих професійних училищах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Є. Висоцька. — Київ, 2011. — 43 с.
2. Ковальчук В., Оршанський Л. Професійна підготовка на засадах компетентнісного підходу /В.Ковальчук, Л.Оршанський // Молодь і ринок, №11-12, 2016. – С.6-10.
3. Сергеева Л.М. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в контексті європейської інтеграції / Л.М. Сергеева // Педагогічний альманах. – 2014. – Випуск 21. – С. 85-92.
4. Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» №344/2013 від 25.06.2013. Режим доступу: <http://presa.ua/oficijnij-visnik-prezidenta-ukraini.html>).
5. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2017. – 106 с.
6. Шевчук С.С. Інноваційні підходи до навчання професії: методичний посібник. – Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2009. – 117 с.

ТЕМА 2

ФОРМИ І МЕТОДИ ПОЗАУРОЧНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

План

1. Мета, завдання і функції позаурочної навчальної діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Форми і методи проведення позаурочних навчальних заходів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
3. Критерії вибору форм і методів позаурочної навчальної діяльності учнів у відповідності до характеру завдань, які вирішуються.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК ДО ТЕМИ 2

Мета, завдання і функції позаурочної навчальної діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Інноваційна навчально-організаційна діяльність педагога професійної школи реалізується не тільки через урочну, але й через позаурочну форму організації навчально-виробничого процесу та у процесі виробничої практики. Усі форми організації професійної підготовки базуються на концепції особистісно орієнтованих цінностях освіти, за якою учень завжди є центральною фігурою навчального процесу, а загальною закономірністю цього процесу є орієнтація на самостійну навчально-пізнавальну діяльність учнів шляхом використання традиційних активних та інтерактивних форм, методів і засобів навчання.

Урок був і залишається сьогодні основною формою професійної підготовки, однак позаурочна форма організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О не менш важлива у їхній діяльності, тому що дає можливість всім суб'єктам освітньої діяльності розширити рамки застосування інтеракції для розвитку пошукової, дослідної та творчої діяльності. Широкий комплекс дидактичних і виховних цілей, притаманних урочній формі, характерні і для позаурочної, а саме: реалізація основних принципів дидактики; відповідність змісту навчання сучасному рівню наукових досягнень у галузі; ефективне та результативне використання інноваційних освітніх технологій; забезпечення високої навчально-пізнавальної активності учнів у процесі вирішення конкретних і проблемних задач навчального, виробничого та соціального характеру; раціональне чередування різних видів діяльності учнів; забезпечення оперативного зворотного зв'язку; надання своєчасної оперативної консультативної допомоги учням з боку педагогів та професійних спеціалістів; позитивний вплив на мотиваційну сферу, стимулювання та формування у

здобувачів освіти позитивного ставлення до навчання впродовж всього життя, їх самостійності та творчих здібностей; розвиток комунікативних якостей учнів. Для інноваційної позаурочної навчально-організаційної роботи педагога професійної школи притаманні усі вище описані форми, методи і засоби діяльності, але основною метою такої діяльності є все ж орієнтування на формування у майбутніх кваліфікованих робітників знань, умінь і навичок індивідуалізації та диференціації у їхній пошуковій, дослідній та творчій діяльності.

Розширення спектру освітніх інновацій зумовив їхнє проникнення в усі ланки освітньої діяльності, де вони з успіхом використовуються для підвищення ефективності навчального процесу, зокрема у позаурочній навчальній діяльності. Позаурочна навчальна робота в будь-якому закладі професійної (професійно-технічної) освіти входить до основних форм організації навчального процесу, використовується в аудиторній та самостійній діяльності здобувачів освіти, є складовою професійної компетенції педагогів, роботи керівництва навчального закладу. Ця діяльність може здійснюватися таким чином:

- позаурочна самостійна діяльність учнів (студентів);
- позаурочна робота педагогічних працівників з учнями (студентами);
- система управління позаурочною діяльністю.

Позаурочна робота – складова навчально-виховного процесу освітнього навчального закладу, одна з форм організації вільного часу здобувачів освіти. Напрями, форми та методи позаурочної діяльності фактично співпадають з напрямками, формами і методами так званої додаткової освіти тих, хто навчається.

Мета позаурочна діяльності у закладах професійної освіти – розвиток пізнавальної та творчої активності учнів ((студентів), формування стійкого пізнавального інтересу до дослідної діяльності, реалізація диференціації та індивідуалізації навчання. Позаурочна навчальна діяльність – це продовження «уроку» і її необхідно проводити з урахуванням усіх принципів, правил, методів та прийомів, які стосуються урочної форми, але із створенням умов неформального спілкування педагога і учнів (студентів).

Завдання позаурочної навчальної діяльності:

- підвищення ефективності та якості урочної форми навчання;
- поглиблення міжпредметних зв'язків за рахунок використання сучасних засобів обробки, збереження, передавання інформації шляхом використання ІКТ;
- посилення практичної професійної спрямованості знань, одержаних у межах

урочної діяльності;

- реалізація інноваційних освітніх та новітніх виробничих технологій у професійну підготовку;
- формування стійкого пізнавального інтересу учнів (студентів) до пошуково-дослідної діяльності;
- удосконалення комплексного методичного забезпечення навчального предмету (професії)

Позаурочна діяльність тісно пов'язана з додатковою освітою майбутніх фахівців, коли вона поєднується з розвитком їхніх творчих інтересів та включенням їх в інші сфери діяльності. Як відомо, додаткова освіта майбутнього фахівця – органічна складова частина системи освіти й виховання, що орієнтована на вільний вибір та застосування здобувачами освітніх послуг додаткових освітніх програм. *Головною метою додаткової освіти в процесі позаурочної роботи є розвиток мотивації суб'єктів освітньої діяльності до пізнання та творчості, їхнього особистісного та професійного самовизначення, адаптації до життя, суспільства, залучення до здорового образу життя.*

Позаурочна навчальна діяльність педагога виконує ряд **функцій**.

Організаційна. Будь-яка форма позаурочної навчальної роботи передбачає вирішення організаційних завдань. В ролі організатора може виступати як педагог-майстер, так і здобувачі освіти. Організація заходу відображає визначену логіку дій, взаємодії учасників. Існують узагальнені методи (алгоритми) організації різних видів позаурочної навчальної роботи, які стали традиційними і використовуються педагогами (предметні гуртки, семінари, творчі звіти, творчі проекти, професійні конкурси, вікторини тощо). Їх проведення передбачає проходження ряду стадій, етапів організаційної діяльності.

Регулююча. Використання різних видів позаурочної роботи дозволяє регулювати як стосунки між педагогом і учнями, так і учнів між собою. Різні форми організації пізнавальної діяльності по-різному впливають на процес згуртування учнівського колективу. Саме завдяки різним формам позаурочної діяльності, в яких заздалегідь закладається необхідність взаємодії учасників, відбувається формування норм соціальних та професійних відносин.

Інформаційна. Реалізація цієї функції передбачає не тільки одностороннє повідомлення навчальної інформації, необхідній їм у подальшому житті у соціумі, але і актуалізацію тих знань, які вони мають, звернення до їх досвіду. При цьому увага педагога акцентується на формуванні у здобувачів освіти умінь пошуку необхідної інформації із різних джерел, її систематизація і аналіз.

Аналітична функція включає в себе:

- *вивчення і аналіз індивідуальних особливостей учнів з допомогою психолога* (як правило, визначається тип особистості, темперамент, акцентуація характеру). Перед початком учні студенти) проходять тести на виявлення готовності до особливостей позаурочної навчальної діяльності. Тестування проводить психолог ЗП(ПТ)О.
- *вивчення та аналіз колективу учнів в його розвитку*. Основою для цього служить розмова майстра виробничого навчання з учнями (студентами), у результаті майстер виробничого навчання отримує початкові інформацію про майбутніх фахівців.
- *аналіз рівня комунікабельності колективу і особистості*. Для об'єктивності висновки щодо рівня вихованості учнів потрібно робити із залученням усіх педагогічних працівників.

Для успішної роботи педагог повинен вміти прогнозувати кінцевий результат позаурочної навчальної діяльності здобувачів освіти, оцінювати його за наявності розроблених критеріїв, коригувати зміст, форми і методи подальшої позаурочної навчальної роботи.

Організаційно-координуюча функція передбачає:

- проведення консультацій, бесід з учнями (студентами) з метою виявлення їх схильностей до навчання за обраною професією;
- планування та організацію позаурочної діяльності здобувачів освіти (створення планів програм проведення різних заходів);
- розробка системи стимулювання творчої діяльності учнів (студентів) та їх ініціативи;
- ведення документації (журнал відвідування, план позаурочної навчальної, звіти тощо).

Комунікативна функція полягає:

- у формуванні позитивних взаємовідносин між суб'єктами освітньої діяльності, в управлінні взаємовідносинами в групі;
- у формуванні оптимальних відносин в системі «педагог-учень», у якій педагог виступає посередником у разі виникнення конфлікту;
- у формуванні умінь у здобувачів освіти з питань встановлення позитивних взаємин у соціумі;
- у формуванні у здобувачів освіти комунікативних якостей.

Контролюючі функції припускають: облік та контроль за відвідуванням учнями (студентами) гуртків, занять позаурочної навчальної діяльності.

Форми і методи проведення позаурочних навчальних заходів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

За цілями і характером виконуваних завдань *форми позаурочної навчальної діяльності* у закладах професійної (професійно-технічної) освіти можуть бути класифіковані таким чином:

- **Семінарське заняття** - обговорення колективом навчальної групи підготовлених доповідей, рефератів, повідомлень, головних питань з основного розділу (чи кількох розділів) навчального предмету . Семінари сприяють формуванню вміння самостійно засвоювати знання, аналізувати, синтезувати, абстрагувати, конкретизувати, узагальнювати, розвивають увагу, мислення, інтерес до навчального предмету.

Семінари складаються з двох взаємопов'язаних ланок — самостійного вивчення учнями матеріалу та обговорення результатів їх самостійної пізнавальної діяльності.

Види семінарських занять:

- *семінар-повідь*, який покликаний розкрити певну проблему у вигляді тез та аргументів. Для проведення цього виду семінару учні (студенти) самостійно готують доповіді, реферати, творчі роботи та обговорюють їх на занятті, а визначені педагогом опоненти їх рецензують та аналізують;
- *семінар-диспут*, у процесі проведення якого нова інформація засвоюється учнями (студентами) в процесі обговорення протилежних поглядів. Шляхом консультування педагог дає учням питання, в яких повинні бути явні чи приховані протиріччя, що спонукає учнів думати, сперечатися, обстоювати власну точку зору. Педагог спрямовує думки учнів (студентів) за допомогою питань, доброзичливих реплік, конкретних зауважень, логічних міркувань, переконує у правильності чи помилковості їх суджень;
- *семінар-практикум* проводиться після засвоєння учнями (студентами) матеріалу з певної теми чи розділу навчального предмету, у процесі проведення якого учні аналізують вдалі чи хибні рішення заздалегідь виконаних завдань з неповними чи зайвими даними, зміненими умовами чи режимами;
- *міжпредметний семінар* є найскладнішим типом семінарського заняття, головне завдання якого — забезпечити усвідомлення учнями (студентами) міжпредметних зв'язків, систематизувати знання, вміння, навички, підбити підсумки роботи. Відрізняється від звичайних семінарських занять масштабністю проблем,

запропонованих для обговорення, узагальнення та систематизацією навчального матеріалу з різних навчальних дисциплін.

- **Факультатив** (лат. *facultatis* — *необов'язковий*) — форма диференційованого навчання, яка реалізується шляхом вивчення позапрограмних додаткових навчальних дисциплін з одержання спеціальності, які добровільно обираються і відвідуються учнями (студентами). Їхнє призначення – поглиблене вивчення окремих навчальних предметів, розвиток пізнавальних інтересів, творчих здібностей та підвищення пізнавальної активності учнів. Кожен з видів факультативів може поділятися залежно від дидактичної мети на теоретичні, практичні, комбіновані.
- **Навчальна екскурсія** (лат. *excursio* — *прогулянка*) — форма організації педагогічного процесу, спрямована на вивчення учнями (студентами) поза межами навчального закладу і під керівництвом педагога явищ, процесів через безпосереднє їх сприймання. Така форма позаурочної навчальної діяльності відкриває можливості для комплексного використання методів навчання, збагачує знаннями всіх суб'єктів освітньої діяльності, допомагає виявити практичну значимість знань, сприяє ознайомленню здобувачів освіти з досягненнями науки, техніки, виробничих технологій. Об'єктами навчальних екскурсій є промислові підприємства, лабораторії НДІ, виставки професійного спрямування, вищі навчальні заклади тощо.

Опрацювання матеріалів екскурсії передбачає уточнення, систематизацію, узагальнення одержаних під час екскурсії вражень, спостережень. Обов'язковим є аналіз підсумків навчальної екскурсії — усне опитування, використання даних під час наступних занять. За потреби наслідки екскурсії оформлюють у вигляді стенда, плаката чи альбому.

- **Додаткові заняття та консультації** призначають для повторного та детального опрацювання розглянутого на уроках навчального матеріалу.
- **Предметні гуртки й учнівські наукові товариства** створюють на добровільній основі з учнів (студентів) суміжних груп з метою розширення й поглиблення їхніх знань з різних предметів навчального плану закладу професійної освіти, формування умінь з дослідної діяльності, розвитку інтересу до відповідних галузей науки, техніки, новітніх виробничих технологій тощо
- **Олімпіади, конкурси, виставки учнівської творчості** організують для підвищення пізнавальної активності учнів (студентів), розвитку умінь і навичок раціоналізаторства та винахідництва.

Методи проведення позаурочних навчальних заходів

У процесі здійснення позаурочної навчальної діяльності використовуються як традиційні, так і інноваційні методи, притаманні їй для урочної форми навчання, проте пріоритет надається інтерактивним методикам.

На сьогодні у вітчизняній педагогічній практиці адаптовано, теоретично обґрунтовано та залучено до впровадження у професійному навчанні широкий спектр ***методик інтерактивного навчання***: методи кооперативного навчання, інтерактивна лекція чи семінар, навчальна дискусія, інтерактивний тренінг, ситуативне моделювання, розв'язання проблемних ситуацій, рішення творчих задач тощо.

Метод занурення – активний метод навчання з використанням елементів релаксації, навіювання та гри. На відміну від інших методів навчання, де основний акцент впливу на здобувачів освіти припадає на переконання, метод занурення значною мірою спирається на навіювання. Переконання і навіювання – різні способи впливу на психіку людини. *Переконанням* впливають переважно на людей з розвиненим логічним мисленням, тоді як *навіювання* ефективно не тільки для таких людей, але й для людей з недостатньо розвиненим логічним мисленням. Якщо переконання супроводжується критикою з боку переконуючого, то навіювання розраховане на некритичне сприйняття повідомлень, у яких щось стверджується або заперечується без доведення. При використанні методу занурення ефект навіювання досягається легше, якщо враховуються особливості мислення, темпераменту, характеру та інших властивостей особистості.

Методи кооперативного навчання. *Сутність* кооперативного навчання – це взаємодія між учасниками навчального процесу, яка реалізується при застосуванні таких форм організації діяльності, як робота учнів (студентів) у малих групах або парна. *Основними елементами* кооперативного навчання є: позитивна взаємозалежність, особиста відповідальність, особиста взаємодія (обличчя до обличчя), соціальні навички та груповий процес. *Мета* застосування: опрацювання нової інформації та закріплення знань, розвиток умінь і навичок комунікативного спілкування, діагностика особистісних якостей учнів (студентів), розвиток цільових поведінкових настанов. Кооперована діяльність має конкретний порядок дій, який можна описати крок за кроком. Далі наведені приклади використання даних методів при навчанні професії.

«*Акваріум*». Мета застосування – закріплення та удосконалення знань, формування та розвиток умінь і навичок спілкування, дискутування та аргументування своїх позицій. *Методика проведення* полягає у наступному. Одна із сформованих малих груп займає позицію у центрі аудиторії відокремлено від інших груп (так званий «акваріум»). Ця діюча група отримує від педагога

конкретне завдання конкретного чи проблемного характеру і шляхом спільного обговорення намагається його вирішити. Учасники груп зовнішнього кола не втручаються у роботу діючої групи. По закінченню відведеного на виконання завдання часу педагог з учасниками інших груп обговорює хід, стиль і результативність роботи діючої групи. Після обговорення попередня діюча група приєднується до груп зовнішнього кола, а її місце у центрі займає інша мала група для виконання іншого завдання. Наприкінці проведення даної методики кожна діюча група отримує від педагога аргументовану оцінку своїх дій.

«Навчаємося разом». Метод використовується в процесі вивчення учнями нової інформації теоретичного або інструктивного характеру. Форма організації діяльності учнів – робота у малих групах, гетерогенних за складом. *Методика проведення:* новий навчальний матеріал розподіляється педагогом на окремі структурні елементи, які поелементно роздаються малим групам. Учасники кожної групи вивчають свою порцію навчального матеріалу, обговорюють її та готують доповідача до її представлення іншим групам. Після закінчення часу на вивчення та обговорення нової інформації доповідачі від кожної групи презентують свій блок навчальної інформації, а члени інших груп задають питання доповідачу. Педагог по ходу виступів доповідачів може коментувати, коректувати та доповнювати. Після виступів всіх доповідачів педагог проводить тестування або опитування з метою виявлення глибини та якості набутих знань.

«Один за всіх». Метод застосовується з метою закріплення навчального матеріалу. Форма організації діяльності учнів – робота у малих групах, гомогенних за складом. *Методика проведення:* учнівські групи отримують різнорівневі (диференційовані за складністю) завдання теоретичного, інструктивного або практичного характеру (вправи, завдання, тести). Після виконання завдань члени кожної групи обирають представника, який має презентувати результат спільної роботи групи, причому місія представника дуже відповідальна, адже саме за його презентацію вся група отримує від педагога так звану «солідарну» оцінку.

Інтерактивний тренінг – це методика інтерактивного навчання, яка складається із сукупності практичних вправ з моделювання реальних або віртуальних ситуацій навчального чи професійного характеру і яка дозволяє його учасникам за короткий час не лише набути нових знань, сформувати нові вміння і навички інтелектуальної діяльності, змінити ставлення до певних стереотипів, що склалися у навчальному чи виробничому процесах, а й закласти нові підходи до розв'язання конкретних або проблемних ситуацій професійного характеру. Дана методика базується на *інтерації* – навчанні у дії, а тому і навчитися їй можна тільки через дію. Методика використання ітерації повинна бути інтенсивною (на зразок спортивного тренування) і базуватися на принципах: індивідуалізації навчання, пріоритету самостійної діяльності, кооперативності навчання,

актуальності результатів навчання. Проведенню заняття-тренінгу повинна передувати ґрунтовна підготовка педагога, тому що, як правило, таке заняття складається із декількох *різнопланових етапів*: семінару, «мозкової атаки», дискурсу (поетапне рішення окремих завдань-кроків проблеми), рефлексії. Методика інтерактивного тренінгу має комплексний характер через поєднання декількох інтерактивних методів: аналіз конкретних (проблемних) ситуацій, пошуковий метод, методи кооперативного навчання, розігрування ролей, «мозковий штурм» тощо. Може широко використовуватися на будь-якому етапі професійної підготовки.

Дискусія – це *аналітичний діалог* між учнями або учнями і педагогом з проблеми, з якої існує багато варіантів думок, який передбачає вислуховування ідей різних співрозмовників і реагування на ці ідеї. *Мета* дискусії – навчити учнів (студентів) глибокому розумінню проблеми, формулюванню самостійної позиції, оперуванню аргументами, критичному мисленню, сформулювати навички міжособистісного спілкування. Організація дискусій тісно пов'язана з груповою роботою (робота у малих групах), а діяльність учасників кожної групи повинна бути чітко організованою. У більшості прикладів проведення дискусій застосовується розподіл ролей між учасниками в межах групи: організатор (ведучий), аналітик, секретар, спостерігач, черговий. *Схема проведення* дискусії нескладна: введення учнів у проблему - розподіл учнів на групи і визначення в їх межах ролей - конкретизація завдань – обговорення проблем у малих групах – звіт про результати обговорення – загальний обмін думок – підведення підсумків.

Кейс-метод – спосіб ігрових дій, особливістю якого є проблемний виклад знань з подальшою організацією самостійної діяльності. Його основу складає **кейс** – не просто правдивий опис подій, а єдиний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти реальну ситуацію. Метод кейсів виконує діагностичні, пізнавальні та тренінгові функції.

Метод ситуацій – спосіб конструювання моделі, реальної організації фрагменту професійної діяльності або життєвих обставин із урахуванням постановки і вирішення професійних або життєвих завдань шляхом імітації конкретної професійної або життєвої ситуації, що вимагає чіткої системи знань, навичок, якостей особистості з метою удосконалення рівня її професіоналізму.

Питання для обговорення:

1. Мета, завдання і принципи позаурочної навчальної діяльності здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О.
2. Класифікація позаурочних навчальних заходів: за місцем і часом проведення, за характером стосовно навчальних завдань.

3. Форми позаурочних навчальних заходів у ЗП(ПТ)О: факультативи, творчі гуртки, конкурси професійної майстерності, професійні дні (тижні, місячники), навчальні проекти, майстер-класи, квести (веб-квести), семінари-практикуми, виставки учнівської творчості.
4. Методи проведення позаурочних навчальних заходів: інноваційні, інтерактивні, імітаційні, проблемно-розвиваючі, дослідні.
5. Критерії вибору форм і методів позаурочної навчальної діяльності учнів (студентів) у відповідності до характеру завдань, які вирішуються.
6. Досвід проведення позаурочних навчальних заходів професійного спрямування за різними формами і методами

Питання для самоконтролю:

1. Сформулюйте сутність, цілі і завдання організації позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної освіти.
2. Сформулюйте функції позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної освіти.
3. Назвіть форми позаурочних навчальних заходів, організованих з метою розвитку творчості здобувачів освіти.
4. Назвіть форми позаурочних навчальних заходів, організованих з метою закріплення, підвищення та удосконалення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти з професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.
5. Яким чином вирішується проблема індивідуалізації та диференціації навчання у процесі позаурочної навчальної діяльності здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О
6. Наведіть приклади використання інноваційних методів у процесі організації та проведення позаурочних навчальних заходів.
7. Сформулюйте критерії вибору форм і методів позаурочної діяльності здобувачів освіти у закладах професійної освіти.

Тестові завдання для самоконтролю

- **Які завдання не відповідають цілям проведення позаурочного навчального заходу:**
 - а) формування стійкого пізнавального інтересу учнів (студентів) до пошуково-дослідної діяльності;
 - б) формування здорового образу життя;
 - в) профілактика конфліктів у системах «педагог-учень» та «учень-учень»;
 - г) розвиток умінь і навичок пошуково-дослідної роботи.
- **Які форми навчальної діяльності не відносяться до позаурочної:**

- а) виробнича практика;
 - б) лекція;
 - в) свято професійного працівника;
 - г) засідання творчого гуртка.
- **Мета яких позаурочних навчальних заходів – розвиток творчості учнів (студентів)?**
 - а) консультація;
 - б) дослідний проект;
 - в) засідання «круглого столу» з генерації ідей;
 - г) дискусія.
 - **Які методи проведення позаурочних навчальних заходів є інтерактивними?**
 - а) репродуктивний;
 - б) аналіз проблемних ситуацій;
 - в) пояснювально-ілюстративний;
 - г) імітаційний.

Рекомендована література до теми 2:

1. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності». - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11>.
2. Освіта дорослих: енциклопедичний словник /за ред.. В.Г.Кременя, Ю.В.Ковбасюка; [упоряд.: Н.Г.Протасова, Ю.О.Молчанова, та ін.]; НАПНУ, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.].- К.: Основа, 2014. – 496с.
3. Управління інноваціями : навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. – Вид. 2-ге, доп. – Харків: «Діса плюс», 2016. – 266 с.
4. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2017. – 106 с.
5. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. – 2018 – 139с.

ТЕМА 3

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ І ТВОРЧОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ГУРТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

План

1. Мотиваційні фактори розвитку творчої особливості.
2. Мета, завдання та принципи гурткової роботи.
3. Форми гурткової роботи за професійно-цільовою спрямованістю.
4. Методика планування та обліку гурткової роботи здобувачів освіти у ЗП(ПТ)О
5. Методика розробка програмної документації для здійснення гурткової роботи у закладах професійної освіти.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК ДО ТЕМИ 3

Фактори розвитку творчої особливості. Мета, завдання та принципи гурткової роботи.

Інтенсифікація виробництва і випуск конкурентоспроможної продукції залежать від багатьох чинників. Одним з них є високий рівень фахової компетентності виробників продукції. На формування фахової компетентності, з одного боку, впливають соціальні чинники, а з другого боку, актуалізація потребнісно-мотиваційних утворень особистості. Між цими джерелами впливів на професійну самореалізацію особистості має існувати взаємозв'язок, оскільки загострення суперечності між ними призводять до втрати бажання не тільки професійно самореалізуватись, але й взагалі працювати. Найбільше потерпають від цієї неузгодженості особистості, які професійно не визначились.

В умовах високої конкуренції кожна людина має швидко й адекватно пристосовуватися до нових ситуацій на ринку праці, демонструвати результативність і творчий підхід до своєї діяльності. Це можливо у тому разі, якщо в неї на високому рівні розвинена професійна мотивація. Оскільки професійна мотивація з'являється у ранньому юнацькому віці, коли здійснюється вибір моральних орієнтирів та професії, то її розвиток стимулюється у подальшому навчанні. Враховуючи, що розвиток *професійної мотивації* відбувається під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, педагогам необхідно знати їх природу і коректно застосовувати відповідні впливи у практичній діяльності.

Сьогодні висуває підвищений запит на формування та виховання творчої особистості, здатної, на відміну від фахівця-виконавця, самостійно та продуктивно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення. Але психологи констатують, що більшість випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які приходять на сучасне виробництво чи у сферу послуг, ще не здатні самостійно розв'язувати професійні та соціальні проблеми, мислити діалектично і системно, легко переходити від одного виду діяльності до іншого. Їм бракує творчої уяви, ініціативи, винахідливості. Отже, творчість не є прерогативою сьогоденної молоді.

Під час навчання у ЗП(ПТ)О професійна мотивація здобувачів освіти має можливість перейти із зовнішнього у внутрішній стан. Цей перехід потребує створення відповідних психолого-педагогічних умов, у ході реалізації яких стимулювання переходить у мотивацію. Науково-технічний прогрес і ускладнення виробництва потребують створення не тільки первинних мотивів (матеріальних), але й вторинних (духовних). Відсутність мотивації не є перешкодою для виконання роботи, проте її наявність викликає задоволення і спонукає працівника підвищувати ефективність своєї діяльності, а наявність вторинних мотивів перетворює працю в акт творення. Таким чином, на кожному етапі професійного життя людини існують чинники підвищення продуктивності роботи, які потрібно адекватно до ситуації враховувати. Одним з таких чинників є цікава, складна робота, яка вимагає від особистості високого рівня самостійності та застосування творчого підходу.

Високий рівень позитивної мотивації може виконувати роль компенсаторного чинника у разі недостатньо високих спеціальних здібностей або недостатнього запасу в того, хто навчається, необхідних знань, умінь і навичок. У зворотному напрямі компенсаторний механізм не спрацьовує. Іншими словами, ніякий високий рівень здібностей не може компенсувати низьку навчальну мотивацію або її відсутність і, таким чином, не може призвести до високої успішності навчальної діяльності. У разі високої позитивної мотивації до творчої діяльності може навіть компенсуватися недостатній рівень спеціальних здібностей. Зацікавлені особи починають створювати моделі оригінальніші, ніж їх товариші з високим рівнем спеціальних здібностей, але з низькою мотивацією до даної діяльності.

Здібності людини виявляються у тій, чи іншій діяльності, тому особистісні якості, необхідні для творчості, формуються у ході творчої діяльності. Власний досвід творчої діяльності людина набуває впродовж усього життя, проте найбільш активно цей процес перебігає під час навчання у професійній школі. Щодо учнів професійних навчальних закладів, то їх досвід творчої діяльності

формується як на уроках теоретичного, виробничого навчання, так і в позаурочній діяльності, в гуртковій роботі.

Педагогами-практиками виявлено, що у позаурочній навчальній діяльності закладу професійної освіти саме гурткова робота дає змогу відкрити в собі майбутньому фахівцю нові можливості та певний потенціал для успішного виконання своїх майбутніх професійних компетенцій.

У позаурочній діяльності учні (студенти) проявляють себе з іншої сторони, вони більш активно включаються в роботу, пропонують нові, творчі підходи до вирішення проблем різного характеру, і найголовніше, вони формулюють для себе цікаві та водночас складні запитання, що не є характерним для урочної форми навчання.

Позаурочна робота у ЗП(ПТ)О сприяє не тільки задоволенню інтересів і запитів учнівської молоді, розвитку її творчого потенціалу, нахилів і здібностей у різних сферах діяльності та спілкування, а й поглибленню професійної спрямованості, оволодінню сучасними технологіями, безпосередньо пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю. Гурткові заняття забезпечать не лише істотне підвищення теоретичної та практичної підготовки вихованців, а й створять сприятливі умови для досягнення ними високого рівня знань, умінь і навичок шляхом інтеграції теоретичної і практичної інформації з різних галузей. Причому програма гурткової діяльності виходить за межі робочих навчальних програм загальнотехнічних і спеціальних дисциплін та виробничого навчання, більш ефективно реалізує міжпредметні зв'язки, що дає педагогу можливість більшою мірою зацікавити учня (студента) щодо оволодіння обраною професією, розвинути уяву, творчий потенціал, просторове мислення, інтерес до розпочатої справи.

Що таке творчість? Існують різні тлумачення цього поняття і багато дослідників філософів, педагогів та психологів намагалися і намагаються створити теорію творчості. Філософія вбачає, що внутрішній світ людини становить те, що вона розвинула та вдосконалила у собі: якості активнодіючих здібностей. Психологи розглядають творчість як вищий рівень логічного мислення, яка є поштовхом до діяльності, результатом якої є створені матеріальні і духовні цінності. Більшість науковців-педагогів погоджуються з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового й оригінального. Творча особистість ототожнюється з інтелектуальною активністю, абстрактним мисленням та творчим потенціалом.

Найбільш вдалий підхід до розуміння визначення «творча (креативна) особистість», на наш погляд, запропоновано С.О.Сисоєвою, яка під креативною особистістю пропонує вважати таку, яка має внутрішні передумови (особистісні утворення, нейрофізіологічні задатки), що забезпечують її творчу

активність, тобто нестимульовану ззовні пошукову та перетворювальну діяльність. Але творча активність не завжди є продуктивною. Продуктивну творчу активність називають *творчою діяльністю*, тобто таким творчим процесом, унаслідок якого виникає нове досягнення.

Отже, підсумовуючи все вище означене, можна стверджувати, що **творча особистість** – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності. Кожна людина від народження має задатки творчості, але впродовж життя повинна розвивати, вдосконалювати навички творчого мислення, як складової людського інтелекту, та керуватися ними, щоб повністю використати у професійній та соціальній сферах діяльності свій творчий потенціал.

Технологія розвитку творчості учнів тісно переплітається з іншими інтерактивними технологіями і, зачасти, є однією із цілей їх застосування, тому що передбачає виконання **наступних вимог**:

- діяльність здобувача освіти не повинна регламентуватися, а її процес повинен бути організовано так, щоб у ньому були елементи пошуку і досліду, які передбачають комбінування, співставлення, аналізування та аналогізування, систематизацію та універсалізацію, урахування випадкових видозмін, експериментування;
- необхідність мотивації збудження в учня (студента) інтересів, крізь які проходять усі зовнішні впливи, породжуючи внутрішні стимули, що й є збудниками активності особистості, поштовхом до її творчої діяльності.

Розглядаючи поняття технологізації навчального процесу як моделювання його змісту, форм, методів і засобів відповідно до поставленої мети (формування творчої особистості), можна навести приклад **технологічної схеми** узагальненого заняття (урочного чи позаурочного) *пошукового типу*, яка сприяє творчому розвитку здобувачів освіти:

** висунення логічної суперечності, парадоксу – постановка проблеми, її аналіз, висунення гіпотез, розв'язання проблеми - роздуми, задуми, синтез нових знань – творче моделювання – критичний аналіз і теоретичне обґрунтування результатів розв'язання проблеми – експериментальна перевірка результатів творчої діяльності і впровадження їх у життя *.*

Проте слід зауважити, що одне й те ж саме завдання може стимулювати розвиток творчих можливостей одних учнів (студентів) і гальмувати – інших, для одних це завдання – творче, для інших – навчальне. Майстерність педагога при плануванні, організації та проведенні різних форм навчальної діяльності полягає у тому, щоб усіх здобувачів освіти з різним рівнем підготовленості та

різними особистісними якостями залучити до розв'язання різноманітних творчих завдань. Це можуть бути завдання таких типів: на виявлення протиріччя; на проблемне бачення ситуації; на конструювання заданих ситуацій; вирішення завдань з прихованими суперечностями; завдання-проекти; завдання-головоломки; завдання парадокси тощо.

Формування професійної компетентності є динамічним і тривалим у часі процесом. Її ефективність залежить від рівня сформованості професійної мотивації. Вона починає формуватися в загальноосвітній школі, коли учень здійснює свій перший вибір професії. У заклади професійної (професійно-технічної) освіти приходять навчатись здобувачі освіти, які вже в основному мають професійну мотивацію, але вона є зовнішньою, неусвідомленою. Оскільки учні (студенти) професійно орієнтовані, то основним завданням під час навчання у професійній школі є переведення мотивації із зовнішнього стану у внутрішній. Великі резерви підвищення професійної мотивації мають всі форми організації навчання, які відрізняються методами і засобами реалізації цієї мети. У цьому аспекті предметні гуртки і гуртки технічної творчості мають ту перевагу, що розкриття творчого потенціалу здобувачів освіти відбувається в індивідуальному ритмі, не прив'язується до високих навчальних досягнень, а спрямовується на підвищення професійного інтересу і розширення набору професійних компетенцій.

Мета, завдання, принципи і форми гурткової роботи.

Мета гурткової роботи як однієї із форм позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти є: створення умов для творчого та інтелектуального розвитку учнівської молоді, підготовка підлітків до життя в умовах ринкової економіки при впровадженні інноваційних форм і методів у професійну підготовку, задоволення освітніх потреб здобувачів освіти шляхом залучення їх до науково-експериментальної, дослідної, технічно-конструкторської та інших видів творчості.

Результат творчої діяльності здобувачів професійної освіти у процесі гурткової роботи – *комплекс якостей творчої особистості*, розвиток яких можна розглядати як основні *завдання технічної творчості*: розумова активність; прагнення добувати знання і формувати уміння для виконання практичної роботи; самостійність у рішенні поставленої задачі; працьовитість; винахідливість.

Навчально-виховний процес у процесі гурткової роботи будується за *принципами*: добровільність, диференційований підхід, урахування

індивідуальних особливостей, здібностей, інтересів та нахилів учнів (студентів).

Відповідно до технічно-цільової спрямованості і психофізичних особливостей учнів (студентів) гуртки, групи та інші творчі об'єднання можна класифікувати за такими **формами (профілями)**: предметно-технічний, інформаційно-технічний, виробничо-технічний, технічної та прикладної творчості.

Зміст роботи гуртків **предметно-технічного профілю** передбачає поглиблене вивчення та засвоєння розділів галузей наук, розвиток умінь і навичок дослідно-конструкторської діяльності, створення макетів, моделей та пристроїв експериментального обладнання. Особливого значення у роботі предметно-технічних гуртків набуває залучення їх учасників до роботи у секціях Малої академії наук України.

Інформаційно-технічний профіль гуртків об'єднує користувачів персонального комп'ютера, web-дизайну, програмування та інші, пов'язані з вивченням і використанням сучасних інформаційних технологій.

Виробничо-технічний профіль об'єднує гуртки, в яких із метою профорієнтаційної та професійної підготовки учнів поєднується навчання із виробничою практикою або стажуванням на виробництві. До цього профілю слід віднести гуртки технічної творчості, основами менеджменту та маркетингу, самопідготовку з обраної професії.

Важлива роль у навчальній позаурочній діяльності належить **гурткам прикладної творчості**, які об'єднують учнів (студентів), що обрали своєю професією художні промисли або творчі ремесла: дизайнери, вишивальниці, закрійники, квіткарі, перукарі, фотографи, екскурсувачі тощо. Завданням для таких гуртків є розвиток індивідуальних природних талантів особистості, реалізація її естетичних здібностей і художнього смаку, розвиток навичок комунікації.

Гуртки, групи та інші творчі об'єднання класифікуються за **трьома рівнями**:

- **початковий рівень** – творчі об'єднання, діяльність яких спрямована на загальний розвиток учнів, виявлення їх здібностей та обдарувань, прищеплення інтересу до творчої діяльності;
- **основний рівень** – творчі об'єднання, які розвивають здібності учнів (студентів), формуючи необхідні для цього знання, вміння та навички, та задовольняють потреби у професійній орієнтації;
- **вищий рівень** – творчі об'єднання за інтересами для здібних та обдарованих учнів (студентів).

Методика планування та організації гурткової діяльності у ЗП(ПТ)О

Необхідною умовою визначення і реалізації змісту роботи гуртків є якісне навчально-методичне забезпечення та наявність плануючої документації. Зміст гурткової діяльності визначається планом і програмою роботи, що розробляються керівниками гуртків з обов'язковим урахування інтересів та нахилів гуртківців. При цьому категорично варто уникати дублювання програм загальнотехнічних, спеціальних дисциплін і виробничого навчання.

Планування роботи гуртка у закладі професійної освіти здійснюється відповідно до типових навчальних програм, затверджених МОН, а також «робочих», адаптованих, що розглядаються та погоджуються на засіданні відповідної методичної комісії та затверджуються заступником директора з НВР.

Навчальні програми гурткової діяльності повинні мати освітню і виховну цінність, ураховувати системність, систематичність і послідовність навчання, передбачати доступність, творчість та індивідуальний підхід, доцільність вибору форм і методів роботи, ґрунтуватися на освітніх стандартах, забезпечувати науковість змісту, орієнтуватися на запити роботодавців.

У навчальну програму роботи гуртка мають бути закладені:

- особистісна орієнтація змісту;
- прикладна спрямованість освітнього процесу;
- конкретність і доцільність вживання наукових понять, термінології, символіки;
- цілісність: повнота, логічність, взаємозв'язок окремих компонентів;
- дотримання принципу науковості відповідно до досягнень сучасної науки;
- доступність навчального матеріалу;
- спрямованість навчального матеріалу на розвиток пізнавальних та творчих здібностей здобувачів професійної освіти;
- урахування можливості та доцільності використання інноваційних освітніх та сучасних інформаційних технологій;
- ефективність використання міжпредметних зв'язків;
- відповідність навчально-методичному та матеріально-технічному забезпеченню.

У пояснювальній записці до навчальної програми подається стисла характеристика структури та окремих компонентів програми, особливостей організації і основні норми вивчення програмового матеріалу. Окрім цього визначається актуальність, мета і завдання, які ставить перед собою керівник гуртка, зазначаються вікові групи та кількісний склад учнів (студентів), на

яких розраховано навчальний матеріал, визначаються основні форми і методи роботи гуртка.

На основі програми гуртка керівником складається **поурочно-тематичний план** роботи гуртка.

Облік гурткової роботи

Для планування і обліку гурткової діяльності учнів (студентів) професійної школи застосовується **журнал**, який є обов'язковим державним обліковим фінансовим документом і який заповнюється на навчальний рік за наступними **інструктивними рекомендаціями**:

- У журнал заносяться поурочно-тематичні плани відповідно до навчальної програми гуртка, обліковується зміст роботи гуртка, ведеться облік відвідування гуртківців та подаються про них відомості.
- У журналі передбачені для заповнення наступні розділи: «Відомості про членів гуртка», «Облік інструктажів з безпеки життєдіяльності», «Облік відвідування», «Облік роботи гуртка», «Методична і практична допомога керівникам», «Список закінчених робіт гуртка».

Кількість зазначених годин з проведення занять гуртка повинно відповідати погодинному педагогічному навантаженню керівника . Журнал підписується керівником гуртка і керівником навчального закладу. Правильність ведення журналів предметно-прикладних та творчих гуртків у ЗП(ПТ)О контролюється заступником директора з навчально-виробничої роботи. У кінці навчального року керівник гуртка складає звіт про його діяльність.

Питання для обговорення:

1. Сутність понять «творчість» і «творча особистість». Фактори розвитку творчої особливості.
2. Гурткова діяльність як мотиватор розвитку професійних досягнень і творчості учнів ЗП(ПТ)О. Принципи гурткової роботи.
3. Форми гурткової роботи за професійно-цільовою спрямованістю: предметні гуртки (факультативи, секції); гуртки технічної творчості, інформаційно-профільні гуртки (гуртки веб-дизайну); гуртки декоративно-прикладного спрямування; гуртки юних винахідників та інші.
4. Методика організації та проведення гурткової роботи у ЗП(ПТ)О: розробка програмної документації; вибір змісту прикладного спрямування, форм і методів діяльності гуртківців; підготовка комплексного методичного

забезпечення; формулювання прогнозованого результату гурткової діяльності.

5. Методика планування та обліку гурткової роботи учнів (студентів) ЗП(ПТ)О. Завдання, права та обов'язки педагога-керівника гуртка.
6. Обмін досвідом з питань планування, організації та реалізації гурткової роботи у ЗП(ПТ)О.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення сутності понять «творчість» і «творча особистість».
2. Визначте фактори розвитку творчої особливості здобувачів освіти.
3. Сформулюйте дидактичні цілі та завдання гурткової роботи професійного спрямування.
4. Сформулюйте принципи гурткової роботи у закладах професійної освіти.
5. Визначте форми гурткової роботи за професійно-цільовою спрямованістю.
6. Наведіть приклади використання інноваційних методів у процесі організації та проведення гурткової діяльності у ЗП(ПТ)О.
7. Які документи розробляються для планування та обліку роботи гуртка?
8. Визначте структуру (розділи) навчальної програми роботи гуртка (за професійною спрямованістю).
9. Сформулюйте завдання, права та обов'язки керівника гуртка.

Тестові завдання для самоконтролю:

- **Які фактори розвитку творчої особистості відносяться до мотиваційних?**
 - а) підвищення рівня зацікавленості здобувача освіти в обраній професії;
 - б) можливість розкриття індивідуальних здібностей особистості здобувача освіти;
 - в) можливість долучатися до науково-експериментальної та дослідної роботи;
 - г) усі, вище перераховані.
- **На яких принципах гурткова діяльність не базується:**
 - а) диференційований підхід до особистості здобувача освіти;
 - б) обов'язковість участі всіх здобувачів освіти у гуртковій роботі;
 - в) високий рівень успішності учня (студента);
 - г) урахування індивідуальних інтересів, здібностей і нахилів здобувачів освіти.

- **Який профіль гурткової роботи не відноситься до навчально-пізнавальних:**
 - а) спортивні гуртки;
 - б) інформаційно-технічні гуртки;
 - в) гуртки художньої самодіяльності;
 - г) гуртки художніх промислів.
- **Яка плануюча документація не розробляється при плануванні та організації гурткової роботи професійного спрямування у ЗП(ПТ)О:**
 - а) типова навчальна програма діяльності гуртка;
 - б) журнал обліку роботи гуртка;
 - в) перелік навчально-виробничих робіт і вправ;
 - г) робоча навчальна програма.

Рекомендована література до теми 3:

1. Лаврентьєва О. Застосування методу проектів на заняттях гуртка закладу позашкільної освіти технічного спрямування : навчально-методичний посібник / О. Лаврентьєва. – Кривий Ріг, 2010. – 45 с.
2. Лякішева А.В. Соціально-педагогічні умови розвитку обдарованих дітей у центрах науково-технічної творчості : автореф. дис.. на здоб. наук. ступ. канд.. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / А. В. Лякішева. – Київ, 2007. – 20 с.
3. Організація гурткової роботи в ПТНЗ /Методичні рекомендації для керівників гуртків професійно-технічних навчальних закладів. – Ужгород, 2015. – 32с.
4. Сліпчишин Л. Підвищення професійної мотивації учнів ПТНЗ в умовах гурткової роботи / Л. Сліпчишин //Нові технології навчання : науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій змісту освіти, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки – Київ ; Вінниця, 2011. – Вип. 67. – Ч.1. – С. 122–125.
5. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2017. – 106 с.

ТЕМА 4

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСІВ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ, ПРЕДМЕТНИХ ТИЖНІВ ТА ПРОФЕСІЙНИХ СВЯТ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

План

1. Мета і завдання проведення предметних олімпіад і конкурсів професійної майстерності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
2. Методика планування та організації професійних конкурсів майстерності.
3. Сутність та мотивація проведення предметних тижнів та професійних свят у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.
4. Методика планування, організації та проведення професійних свят різних видів у закладах професійної освіти.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК ДО ТЕМИ 4

Конкурси професійної майстерності у ЗП(ПТ)О

Мета і завдання проведення конкурсів професійної майстерності

Модернізація системи професійної освіти України передбачає якісно новий рівень підготовки робітників, а це, в свою чергу, вимагає оновлення змісту, форм і методів професійної підготовки, високого рівня професійної майстерності педагогів, підвищення ролі органів освіти та професійних освітніх установ.

Висока майстерність у набутій професії дозволяє педагогу та учню системи професійної освіти бути конкурентоспроможним на ринку праці. Професіоналізм забезпечує високу професійну мобільність, здатність оперативно освоювати нововведення і швидко адаптуватися до мінливих умов виробництва, здатність самостійно обирати сферу діяльності, приймати відповідальні рішення і забезпечувати саморегуляцію поведінки.

З метою підвищення якості професійної освіти, вдосконалення форм, методів, засобів професійного навчання, обміну досвідом проводяться конкурси професійної майстерності педагогів та здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти для визначення кращого за професією.

Конкурсом вважається процес визначення найкращого претендента на перемогу (конкурсанта), або найкращих претендентів на перемогу

(конкурсантів) у відповідності з правилами (умовами), визначеними перед початком проведення конкурсу.

Конкурс професійної майстерності – це форма трудового змагання, найбільш ефективна форма демонстрації своїх здібностей, впровадження передових прийомів і методів праці, нової техніки і прогресивної технології, підвищення рівня професійної підготовки, виявлення кращих індивідуальних показників, підвищення інтересу до професії та її популяризації.

Конкурси фахової та професійної майстерності є однією з ефективних форм стимулювання потреби в оновленні професійних знань, творчому пошуку, удосконаленні навичок професійної діяльності. Позитивною рисою є і те, що в процесі їх підготовки і проведення задіяний весь колектив навчального закладу. Це створює творчу атмосферу, накладає певну відповідальність на той чи інший підрозділ установи за рівень професійної підготовки співробітників, забезпечує можливість не тільки виявляти фахові знання, професійну компетентність, а й загальну ерудицію та ділові якості особистості.

Мета проведення конкурсів фахової майстерності серед здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти - підвищення рівня їх ключових компетенцій з професії, яка вивчається, посилення інтересу до поглибленого вивчення предметів професійно-теоретичної підготовки та удосконалення практичних умінь і навичок, виявлення обдарованих учнів.

Основними завданнями конкурсів фахової майстерності серед учнів (студентів) ЗП(ПТ)О:

- стимулювання професійного самовдосконалення учнівської молоді;
- розвиток творчих здібностей обдарованої молоді;
- моніторинг рівня професійної підготовки майбутніх фахівців;
- підвищення рівня викладання спеціальних дисциплін, фахової підготовки здобувачів освіти;
- відбір учасника чи формування команд для участі у конкурсах різного рівня (міських, міжвузовських, регіональних, обласних, всеукраїнських).

Конкурси професійної майстерності серед **педагогічних працівників** проводяться з **метою** підвищення професійної майстерності, популяризації фахових здобутків, кращого виробничого та педагогічного досвіду.

Основними завданнями конкурсів професійної майстерності серед педагогічних працівників закладів професійної освіти є:

- піднесення ролі педагога професійної школи у суспільстві та підвищення престижності цієї професії;
- привернення уваги громадськості, органів влади до проблем освіти;
- сприяння творчим педагогічним пошукам, удосконаленню фахової майстерності педагога;

- виявлення і поширення передового педагогічного досвіду;
- забезпечення незалежної експертної оцінки педагогічної діяльності.

Методика організації та проведення професійних конкурсів майстерності у ЗП(ПТ)О

Конкурси можуть проводитися в один або декілька етапів. Наприклад, якщо конкурс всеукраїнського рівня, то спочатку проводиться на рівні навчального закладу, далі обласний етап і завершальним є всеукраїнський етап.

Для організації та проведення конкурсу створюється **організаційний комітет**, а для перевірки виконання завдань та визначення переможців – журі.

До складу організаційного комітету можуть входити представники адміністрації ЗП(ПТ)О, методисти, старші майстри, викладачі спеціальних дисциплін та майстри виробничого навчання.

В обов'язки організаційного комітету входять питання розробки завдань, підготовки проекту положення конкурсу, забезпечення необхідних умов для проведення та оцінювання.

Організаційний комітет конкурсу повинен розробити критерії оцінювання кожного із турів (завдань) конкурсу, за необхідності – відповідей для теоретичного туру та оціночні відомості для членів журі.

Розробка, обговорення та погодження умов/завдань конкурсу повинні відбуватися на засіданнях профільних методичних комісій, робочих груп, організаційного комітету. До цього процесу доцільно залучати представників замовників-кадрів, провідних фахівців підприємств та соціальних партнерів.

Зміст і складність теоретичного завдання та практичної роботи повинні відповідати навчальним програмам з професії відповідно до періоду навчання.

Для кожного з етапів конкурсу необхідно створити окреме **положення про конкурс**, яке затверджується наказом та відображає всі основні моменти:

- *загальні положення* – мета, основні завдання та етапи проведення конкурсу;
- *учасники конкурсу* – кваліфікаційний рівень, можливі обмеження, документи для допуску до участі;
- *порядок організації конкурсу* – організаційний комітет та журі (склад може затверджуватись окремим наказом);
- *програма конкурсу* – теоретичний, практичний, заочний та інші тури з описом завдань кожного туру та критеріями оцінювання;
- *визначення переможців конкурсу* – умови за якими учасник визначається переможцем, нагородження переможців.

Учасниками конкурсу можуть бути всі учні (студенти) ЗП(ПТ)О певної професії, певного кваліфікаційного рівня чи однієї групи, причому обмеження варто зазначити у положенні. Аналогічною є ситуації при проведенні конкурсів серед педагогічних працівників, в яких учасниками можуть бути викладачі спецдисциплін чи майстри виробничого навчання певної професії.

Тури та завдання конкурсів професійної майстерності учнів ЗП(ПТ)О

Зазвичай конкурс фахової майстерності серед учнів ЗП(ПТ) складається з теоретичного та практичного турів.

Теоретичний тур повинен включати питання (завдання) з основних предметів професійно-теоретичної підготовки та обов'язково з предмету «Охорона праці». Форма проведення теоретичного туру може бути проведена з використанням різнорівневих тестів різних видів, розрахункових завдань, задач тощо.

Тест – це контрольне завдання на виконання діяльності даного рівня, яке дозволяє об'єктивно вимірити ступінь її засвоєння відповідно до визначеної системи оцінок. У цю систему оцінок обов'язково входить еталон, тобто зразок правильного рішення завдання:

$$T = Z + E,$$

де: Т – тест успішності; З – завдання; Е – еталон відповіді.

Для оцінювання ступеня засвоєння теоретичних знань використовуються **тестові завдання різного рівня складності**:

Альтернативне тестове завдання, у якому формулюється твердження, явно вірне або явно невірне, і яке вимагає альтернативної відповіді «так» чи «ні».

Вибіркове тестове завдання разом із завданням містить і відповіді, з яких необхідно вибрати правильний варіант (один чи декілька). Відповіді такого тесту можуть бути подані у вигляді: термінів, назв, понять, формулювань, позначень, одиниць вимірів, числових значень, формул, ознак, характеристик, залежностей, графічних зображень.

Тести співвідношення і класифікації пропонують знайти спільності чи розходження у вивчених об'єктах, причому, об'єкти і порівнювані властивості (параметри) подані в тесті. Учні (студенту) необхідно зіставити елементи і вибрати правильне співвідношення.

Тести підстановки можуть мати у завданні різноманітні види інформації: словесний текст, формули, рівняння, креслення, схему, графік, але у яких

пропущені *складові*: слова, індекси, умовні позначення, позначення хімічних елементів, схем, деталей тощо. Одержавши завдання, учень повинен відтворити у пам'яті та заповнити пропуски, та виконати інші завдання, що містяться в тесті.

Конструктивні тести вимагають від учнів самостійного відтворення інформації по пам'яті без будь-якої підказки. Учень повинен дати відповідь по пам'яті відповідно до поставленого завдання.

Тести – типові задачі перевіряють уміння учнів (студентів) відтворити відому послідовність навчальних дій (правило) для одержання очікуваного результату. Умови таких тестів-задач дозволяють знаходити рішення без додаткових перетворень на основі попереднього навчання і служать для перевірки вмінь застосовувати знання в практичній діяльності в типових умовах, засвоєння алгоритмів розв'язання, правильності обчислень, знання розмірності величин.

Тести-процеси призначені для перевірки підготовленості здобувачів освіти до розробки змісту і послідовності технологічних процесів. Еталонами цих тестів може служити інструкційно-технологічна документація з повним описом усіх операцій. Наприклад, тест-процес включає завдання із самостійної розробки технологічного процесу на виготовлення деталі. Для виконання такого завдання додається креслення деталі, вказується матеріал заготовки. Можна запропонувати учням вибрати тип устаткування і вимірювального інструменту виходячи із визначених показників (економічність, продуктивність). Еталоном до такого тесту-процесу буде правильно розроблена технологічна карта.

Тести-проблеми як завдання містять проблемні запитання, складні завдання, алгоритм розв'язання яких учням (студентам) невідомий. Еталон у даному випадку відсутній, але може враховуватися думка досвідчених експертів (фахівців) за даною проблемою.

Практичний тур може мати одне або декілька завдань і повинен відповідати професії та рівню кваліфікації, вказаним в умовах конкурсу. Завдання практичного туру може носити завершений характер і передбачати виконання повного циклу операцій, у результаті яких буде отримано готовий виріб. Разом з тим, можливе виконання конкурсантами окремих операцій, не об'єднаних в єдине ціле.

При формуванні завдань практичного туру конкурсу фахової майстерності серед здобувачів професійної освіти, варто враховувати кваліфікаційний рівень конкурсантів, можливості навчального закладу щодо практичного забезпечення виконання завдань даного туру, сучасні вимоги виробництва, новітні технології

та регіональний компонент, якими повинні були оволодіти майбутні фахівці у процесі навчання.

Конкурсні вироби (виконувані роботи) повинні підбиратися з урахуванням їх практичної доцільності. Зміст завдань та умови їх виконання необхідно завчасно довести до відома всіх учасників, так як для підготовки заготовок, інструменту та обладнання потрібна велика кількість часу.

Всі конкурсанти повинні виконувати однакові завдання на однотипному обладнанні з застосуванням однакового стандартного інструменту. Користування власним інструментом і пристосуваннями забороняється, якщо це не передбачено умовами конкурсу.

Для виконання практичного завдання всім учасникам конкурсу за жеребом надаються рівноцінні робочі місця (верстат, машина, агрегат, об'єкт та ін.) з необхідними матеріалами, сировиною, набором інструментів і пристосувань.

Самостійна робота учнів (студентів) у процесі виконання практичного завдання повинна включати в себе:

- аналіз робочого місця з точки зору його відповідності запропонованому завданню;
- підбір інструментів, матеріалів, пристосування, довідників тощо, необхідних для виконання даного завдання;
- планування роботи для виконання завдання;
- раціональний підбір, комбінування і використання трудових прийомів в ході практичного виконання завдання;
- перевірку ходу і результатів роботи з точки зору їх відповідності зазначеним вимогам.

Загальна оцінка практичного завдання складається з оцінок складових його елементів, наприклад:

- якості роботи;
- дотримання технічних і технологічних вимог;
- виконання трудових прийомів і операцій;
- норм часу;
- застосування раціональних прийомів і методів праці;
- дотримання правил безпеки праці.

Кожен елемент завдання оцінюється в балах у залежності від його значимості і складності. Критерії оцінювання та кількість балів за кожен з них попередньо визначаються на засіданні організаційного комітету або спільно з членами журі.

При недотриманні умов конкурсу, грубих порушень технології виконання робіт, правил безпеки праці учасник конкурсу за рішенням оргкомітету може бути відстороненим від подальшого виконання завдання.

Важливим елементом конкурсів є психологічно-емоційний стан учасників, які повинні чітко усвідомлювати мету участі в ньому, відноситися до цього як до цікавого незабутнього досвіду та можливості оцінити свої професійні знання та уміння. В жодному разі. Учасники повинні бути заздалегідь ознайомлені з умовами проведення конкурсу, турами та основними завданнями. Участь у конкурсі не повинна носити примусовий характер.

Завершальний етап проведення конкурсу. Після проведення конкурсу необхідно підвести *підсумки* та зробити *аналіз* виконання завдань учасниками. Це доцільно здійснити на засіданні методичної комісії відповідного профілю. Проаналізувавши проведений конкурс (чи участь в обласному/всеукраїнському конкурсі), необхідно розробити план заходів щодо виявлених прогалин та конкретних недоліків, відповідальних за їх усунення та терміни. Варто також ознайомити інших учасників освітнього процесу з кращими результатами конкурсу.

По завершенню конкурсів готується підсумковий наказ, в якому дається коротка характеристика основних моментів конкурсу, зазначаються найкращі результати та переможці.

З метою поліпшення організації і проведення конкурсів бажано застосовувати анкетування учасників і присутніх стосовно позитивних сторін і недоліків, пропозицій щодо впровадження цієї форми удосконалення професійної та фахової майстерності.

Предметні тижні та професійні фестивалі у ЗП(ПТ)О

Одним із ефективних мотиваторів розвитку ключових компетенцій у здобувачів освіти закладів професійної освіти є організація предметних тижнів та професійних свят, проведення яких передбачає реалізацію різноманітної палітри інноваційних форм і методів навчання та виховання.

Предметні тижні та професійні фестивалі – це комплекс позаурочних навчально-виховних заходів, спрямованих на мотивацію вибору професії, поглиблення та поширення знань з навчальних дисциплін, розвиток творчості майбутніх фахівців, збагачення науково-методичного досвіду педагогів закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Під час їх проведення відбувається тісна співпраця всіх учасників навчально-виховного процесу.

За умови достатньої сформованості різноманітних інтересів, знань, умінь, життєвого досвіду особистості, мотивів на успішність така форма проведення

позаурочної навчальної діяльності моделює в учнів (студентів) перспективи і наслідки власної майбутньої життєтворчості, формує життєву компетентність – основа розвитку особистості. Кожен педагог професійної школи у процесі планування та організації означених форм позаурочних заходів забезпечує не тільки розвиток, удосконалення та систематизацію професійних знань умінь і навичок, а й формує компетентності кожного учня (студента), розвиває його суспільно-соціальну й творчу активність, виховує його особистість.

Організація і проведення означеного комплексу позаурочних навчальних заходів базується на **принципах професійної орієнтації**:

- *принцип особистісно-орієнтованого підходу* – що передбачає розвиток у кожного, хто обирає професію, позитивної мотивації до трудової та професійної діяльності;
- *принцип гнучкості системи професійної орієнтації* передбачає врахування потреб, запитів і нахилів особистості і запитів ринку праці;
- *принцип інтеграції* – поєднання зусиль об'єктів освітнього процесу у певному комплексі, у якому кожний реалізує свої функції з урахуванням завдань, що стоять перед ними;
- *принцип індивідуалізації і диференціації*, що передбачає таку організацію форм і методів позаурочних навчальних заходів та їх змісту, які б повною мірою відповідали індивідуальним особливостям, інтересам, нахилам і потребам учнівської молоді;
- *принципи зацікавленості підприємств* у формуванні готовності молоді до професійного самовизначення.

Предметні тижні у ЗП(ПТ)О проводяться як з одного навчального предмета, так і з декількох суміжних, причому зміст заходів має бути тісно пов'язаний за змістом з основним програмним курсом професійно-теоретичної підготовки. Їх завданнями є підвищення інтересу до оволодіння програмою загальнотехнічних та спеціальних дисциплін, пошук здібної та обдарованої молоді, стимулювання зацікавленості до активної пошуково-дослідної та творчої діяльності, сприяння навчальній, громадсько-організаційній діяльності. Предметні тижні виконують організаційну, діагностичну, моделюючу та пропагандистську функції. Вони *дають можливість*:

- реалізувати інноваційні освітні технології, методи, засоби та прийоми у навчально-пізнавальний процес;
- удосконалити організаційні здібності всіх суб'єктів освітнього процесу;
- отримати динамічну інформацію про розвиток професійного рівня педагогів та особистісний розвиток здобувачів освіти;

- у процесі планування заходів розробляються нові форми навчально-виховної діяльності;
- зміст тижнів спрямований на інформування про досягнення науки й техніки, новації розвитку галузей та сфери послуг.

Організації та проведенню предметних тижнів передують розробка їх програм, відповідно яким реалізуються різноманітні **форми**: виставки, вікторини, предметні олімпіади, конкурси на кращий реферат, інтелектуальні ігри, свята, вечори, презентації, індивідуальні та групові конкурси тощо.

Метою професійних фестивалів (днів, тижнів) є можливість реалізації технічних ідей конкретної галузі виробництва чи сфери послуг у професійну підготовку, здійснення професійної орієнтації та підвищення професійної мотивації учнівської молоді, обмін досвідом серед закладів професійної (професійно-технічної) освіти регіону.

Завданням вище означених заходів - розширення та поглиблення знань про привабливість обраної професії; виявлення професійних інтересів та захоплення учнівської молоді; закоркування у розумі кожного учня (студента) сутності того, що справжнім фахівцем може бути тільки зацікавлена, багатогранна та всебічно розвинена людина.

Кожна людина у своєму житті опиняється перед одним із головних життєвих виборів - вибором професії, адже тільки при вірному її виборі, ефективному та результативному її застосуванні у житті вона отримує моральне і, до речі, матеріальне задоволення. Вислови Л.Воверанга «Усвідомлення плідності праці є одне з найкращих задоволень» та К.Гельвеція «Задоволення має бути нагородою за працю» - одне з найкращих підтверджень правильного професійного орієнтиру сучасної молоді.

Зупинивши свій вибір на тій чи іншій професії, яку готує заклад професійної, учні (студенти) мають змогу сформувати високий рівень професійної компетентності, а саме: опанувати новітніми виробничими технологіями та основами професійної етики й естетики; знаннями з питань організації праці і безпеки життєдіяльності в умовах сучасного підприємства чи установи сфери послуг; уміннями ділового та професійного спілкування; розвинути уміння і навички у роботі з використанням організаційної техніки та сучасного обладнання.

Як і для організації предметних тижнів, для проведення професійних свят розробляється програма, що складається із різних організаційних **форм**, таких як: професійні квести і кейси, навчальні проекти, майстер-класи, зустрічі із роботодавцями та видатними представниками робітничих професій, дискусії і брифінги, виставки тощо.

Методика проведення професійних свят (днів, тижнів) орієнтована на ефективно впровадження *інтерактивних освітніх технологій*, а саме:

- **проектна технологія** – система навчання, за якої майбутні фахівці набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, які поступово ускладнюються. Ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму («навчання через діяльність»), розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де здобувач освіти виступає її активним учасником;
- **«кейс-метод»** розуміє письмовий опис моделей реальної конкретної ситуації та дидактичний пакет завдань, необхідний майбутнім фахівцям у процесі розв’язання змодельованої професійної проблеми;
- **ігрові технології** (*імітаційні технології навчання*) – технології, що моделюють у навчальному процесі взаємини і умови реального життя або виробництва;
- **технологія проблемного навчання** базується на створенні *мотивації особливого виду* – проблемної мотивації, тому потребує відбору адекватного змісту навчального матеріалу, який повинен бути представлений (сконструйований) як ланцюг проблемних ситуацій;
- **Web-квест** – це сучасна технологія, яка основана на елементах проектної технології навчання і орієнтована на пошукову діяльність учнів з чіткими вказівками педагога із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів.

Питання для самоконтролю та обговорення

1. Сутність та мотивація проведення професійних свят у ЗП(ПТ)О.
2. Сформулюйте мету, завдання і принципи проведення предметних олімпіад, фестивалів та конкурсів професійної майстерності у ЗП(ПТ)О.
3. Тури та етапи проведення конкурсів професійної майстерності.
4. За якими критеріями проводиться оцінювання рівня професійних досягнень конкурсантів?
5. Алгоритм планування, організації та проведення конкурсу фахової майстерності у ЗП(ПТ)О.
6. Сформулюйте мету та завдання проведення предметних фестивалів та професійних тижнів у ЗП(ПТ)О.
7. Розробка програмної документації організації та проведення професійних свят.

8. Які види заходів можуть бути внесені у програму проведення предметних фестивалів та професійних тижнів?
9. Які професійні свята проводилися у Вашому ЗП(ПТ)О та їх результати?

Тестові завдання для самоконтролю:

- ***Які методи навчання недоречні до застосування при проведенні конкурсу професійної майстерності:***
 - а) пояснювально-ілюстративний;
 - б) аналіз конкретних ситуацій;
 - в) репродуктивний;
 - г) частково-пошуковий.
- ***Якого виду тестових завдань не існує:***
 - а) альтернативне тестове завдання;
 - б) вибіркоче тестове завдання;
 - в) примусове тестове завдання;
 - г) тестове завдання ранжування.
- ***Метою професійних фестивалів (днів, тижнів) є:***
 - а) можливість реалізації технічних ідей конкретної галузі виробництва чи сфери послуг у професійну підготовку;
 - б) здійснення професійної орієнтації та підвищення професійної мотивації учнівської молоді;
 - в) працевлаштування випускників ЗП(ПТ) ;
 - г) обмін досвідом серед закладів професійної (професійно-технічної) освіти регіону.
- ***Що не входить до обов'язки організаційного комітету проведення конкурсу фахової майстерності:***
 - а) забезпечення необхідних умов для проведення та оцінювання;
 - б) підготовки проекту положення конкурсу;
 - в) мотивація учнів (студентів) до участі у конкурсі;
 - г) розробка завдань до теоретичного та практичного турів конкурсу.

Рекомендована література до теми 4:

1. Висоцька, Л. Формування професійної культури майбутніх фахівців кулінарного профілю у вищих професійних училищах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Є. Висоцька. — Київ, 2011. — 43 с.

2. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності».- <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11>.
3. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2017. – 106 с.
4. Шевчук С.С. Інноваційні підходи до навчання професії: методичний посібник. – Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2009. – 117 с.
5. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. – 2018 – 139с.

ТЕМА 5.

РЕАЛІЗАЦІЯ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

План

1. Мета, завдання і методика використання сучасного інструментарію інформаційно-комунікативних технологій для реалізації дидактичних цілей професійного навчання.
2. Сутність квест-технології, мета і завдання її використання у позаурочній навчальній діяльності учнів ЗП(ПТ)О. Види і структура навчальних квестів.
3. Веб-квест як інноваційний метод формування творчої особистості. Мета та завдання створення електронних дидактичних сайтів навчального закладу, суб'єктів освітньої діяльності.
4. Види завдань для навчальних веб-квестів та методика їх розробки.
5. Критерії оцінювання виконання завдань навчальних квестів.

6. Методика планування та організації позаурочних навчальних заходів із застосуванням квест-технологій.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК ДО ТЕМИ 5

Мета, завдання і методика використання сучасного інструментарію інформаційно-комунікативних технологій для реалізації дидактичних цілей професійного навчання.

Тенденції зростання потреб у професійній підготовці кваліфікованих робітників для різних галузей вітчизняної економіки дають яскраві уявлення про необхідність ефективного вивчення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на всіх рівнях освіти.

Учням для успішної майбутньої професійної діяльності і життя в інформаційному суспільстві необхідно вже сьогодні навчитися:

- володіти інформаційною культурою та інформаційною грамотністю;
- ефективно використовувати знання у реальному житті;
- вміти творчо мислити, логічно міркувати, подавати та захищати свої ідеї;
- ставити цілі, визначати пріоритети, планувати конкретні результати та нести персональну відповідальність за них;
- уміти спілкуватися.

Особливості реалізації ІКТ у навчальному процесі:

- ❖ можливість проектування всіх видів педагогічної і учнівської діяльності з використанням ІКТ;
- ❖ можливість створення сучасного програмного і методичного забезпечення у цифрових форматах;
- ❖ можливість спілкування учасників навчального процесу з використанням комп'ютерних та мережевих комунікаційних засобів;
- ❖ збагачення проектної технології за рахунок використання ІКТ;
- ❖ використання ІКТ для оцінювання та самооцінювання всіх видів діяльності здобувачів освіти на базі розроблення навчальних та контролюючих програм, тестів, критеріїв тощо;
- ❖ використання учнями ІКТ для створення власного інформаційного продукту: презентації, публікації, Web-сайти тощо.

Кожний етап навчальної діяльності з використанням ІКТ передбачає такі **форми і методи** діяльності учнів (студентів):

- самостійна робота за комп'ютером;
- робота в парах та малих групах;
- колективне обговорення сучасних проблем, що стосуються впровадження ІКТ у навчальний процес;
- «мозкова атака», Інтернет-семінари, форуми, конференції;
- постійне використання сучасних носіїв інформації та мережевих ресурсів для представлення матеріалів і результатів при створенні портфоліо навчального проекту;
- виконання навчальних завдань (пошук інформації, створення таблиць, графів, презентацій тощо);
- користування електронною поштою;
- здійснення навігації та пошуку в мережевих системах.

В процесі використання ІКТ застосовується цілий **комплекс інших інноваційних технологій навчання**, а саме:

- особистісно-орієнтоване навчання;
- модульний підхід до організації навчання;
- конструктивізм;
- проектна технологія навчання;
- проблемне навчання;
- робота в малих групах, парне навчання.

Реалізація ІКТ у навчанні професії відповідає новим парадигмам освіти і допомагає освіті під час складних трансформаційних перетворень. Вона доводить, що «...технологічні досягнення нічого не означають, якщо педагоги не знають, як їх ефективно використовувати. Дива в освіті роблять не комп'ютери, а педагоги» (Крейг Баррет, голова ради директорів корпорації Intel).

Сутність квест-технології, мета і завдання її використання у позаурочній навчальній діяльності здобувачів професійної освіти.

Типи, види і структура навчальних квестів

Реформи в сфері освіти і модернізація сучасного суспільства змушують педагогів постійно вдосконалювати свої знання, переглядати погляди і шукати нові форми, прийоми, технології організації освітнього процесу. Так з'явився освітній квест, який стрімко набирає популярність не тільки серед учнівської молоді, а й у дорослих, і дозволяє індивідуалізувати процес навчання,

максимально задіяти освітній простір і створити найкращі умови для розвитку і самореалізації учасників освітніх відносин.

Сьогодні використання квест-технології є одним із ефективних способів успішного використання мережі Internet як на уроках, так і у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної освіти.

Web-квест – це сучасна технологія, яка оснований на елементах проектної технології навчання і орієнтована на пошукову діяльність здобувачів освіти з чіткими вказівками педагога із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів. *Технологія web-квест* – це сукупність методів та прийомів організації дослідницької діяльності, для виконання якої учні здійснюють пошук інформації, використовуючи Інтернет-ресурси з практичною метою. Така технологія дозволяє здобувачам освіти працювати індивідуально і малими групами, розвиває конкурентність та лідерські якості. Цю технологію, яка не тільки підвищує мотивацію до процесу здобування знань, відповідальність за результати діяльності та їх презентацію, можна використовувати незалежно від навчальної дисципліни, головне – мати вихід в Internet.

У класичному розумінні *web-quest* - це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються Інтернет-ресурси. Як зазначає В. В. Шмідт, веб-квести – це міні-проекти, засновані на пошуку інформації в Інтернеті. Г. Л. Шаматонова акцентує увагу на тому, що веб-квест – це захоплююча подорож в мережі Internet, яка передбачає запити в різних пошукових системах, отримання досить великого об'єму інформації, її аналіз, систематизацію і подальшу презентацію. Фактично, веб-квест є дидактичною структурою, в рамках якої викладач формує пошукову діяльність здобувачів освіти, задає параметри цієї діяльності і визначає її часові межі. При цьому педагог перестає бути « джерелом знань », створює необхідні умови для пошуку інформації, а учні (студенти) перетворюються з пасивних об'єктів навчальної діяльності в її активних суб'єктів. По суті, веб-квест є інтерактивним процесом. У ході якого учні самостійно здобувають необхідні знання

Освітній квест – це спеціальним чином організований вид дослідницької діяльності, для виконання якої здобувачі освіти здійснюють пошук інформації за вказаними адресами, що включає пошук цих адрес чи інших об'єктів, людей, завдань тощо. Завдання можуть бути різними за своїм змістом і наповненням: творчі, активні, інтелектуальні. Варто відзначити, що квести можуть проходити як в закритому приміщенні, так і на вулиці, на природі, охоплюючи весь навколишній простір. Наприклад, квести в замкнутому приміщенні: в класі, в музеях, всередині будівель; квести на місцевості: в парках, міське орієнтування;

квести на місцевості з пошуком схованок і елементами орієнтування (в т.ч. GPS) і краєзнавства; змішані варіанти, в яких поєднується і переміщення учасників, і пошук, і використання інформаційних технологій, і сюжет, і завдання-легенда.

Отже, **освітній web-квест**:

- ❖ це *сайт в Інтернеті*, з яким працюють учні (студенти), виконуючи ту чи іншу навчальну задачу. Розробляються такі веб-квести для максимальної інтеграції Інтернету з метою вивчення навчальної дисципліни чи групи споріднених предметів. Вони охоплюють окрему проблему, навчальний предмет, тему, можуть бути і між предметними. Тематика веб-квестів може бути найрізноманітнішою, проблемні завдання можуть відрізнятися мірою складності. В основі веб-квесту лежить індивідуальна або групова робота учасників навчальної групи (з розподілом ролей) за рішенням заданої проблеми з використанням інтернет-ресурсів, підготовлених педагогом;
- ❖ це *проблемне завдання* з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Освітній веб-квест, присвячується певній темі і складається з кількох, пов'язаних єдиною сюжетною лінією розділів, насичених посиланнями на інші ресурси глобальної мережі;
- ❖ це *міні-проекти*, засновані на пошуку інформації в Інтернеті;
- ❖ це *формат уроку (заняття)*, орієнтований на розвиток пізнавальної, пошукової діяльності учнів, на якому значна частина інформації здобувається через ресурси Інтернету.

Типи, види і структура web-квестів

Типологія освітніх web-квестів

- За **предметним змістом**: монопроекти, між предметні;
- За **часом вивчення** :
 - *короткострокові* – спрямовані на набуття знань і їх інтеграцію. Робота над ними може займати від одного до трьох сеансів;
 - *довгострокові* – спрямовані на розширення і уточнення понять. По завершенні роботи над довгостроковим web-квестом, здобувач освіти повинен вміти вести глибокий аналіз отриманих знань, вміти їх трансформувати, володіти матеріалом настільки, щоб зуміти створити завдання для роботи над темою. Робота над довгостроковим web-квестом може тривати від одного тижня до місяця (максимум двох);

- *За типом організації й управління пізнавальною діяльністю* web-квести реалізуються через такі *технології навчання*:
 - структурно-логічні технології навчання;
 - інтеграційні технології;
 - ігрові технології;
 - проблемно-розвиваючі технології;
 - комп'ютерні технології;
 - діалогові технології;
 - тренінгові технології.

Види завдань освітніх web-квестів

Класифікація видів освітніх web-квестів заснована на дванадцяти **типових завданнях**:

1. *Compilation tasks* – завдання зі збирання даних – це самий простий web-квест, оскільки мета студентів полягає в тому, щоб продивитися певні ресурси в мережі Internet і вибрати необхідну інформацію для будь-якої компіляції (кулінарна книга, словник та ін.).
2. *Judgment tasks* – завдання на власну думку, власний погляд – мета web-квеста полягає у збиранні даних щодо подій з метою подальшої презентації думки про це.
3. *Retelling tasks* – завдання на переказ – завдання спрямоване на пошук інформації з метою її подальшого переказу. Наприклад, виконуючи web-квест про культуру Великобританії, студент збирає та підсумовує інформацію про географічне положення, етнічне походження, культуру, історичні періоди розвитку окремих земель, специфіку мови та звичаїв та ін. Підсумком такої роботи може стати презентація цієї країни, її культури.
4. *Persuasion tasks* – завдання на переконливість – на відміну від завдання на переказ, у цьому випадку студенти одержують уявну ситуацію, після вивчення якої, вони мають скласти переконливу розповідь для своєї аудиторії.
5. *Mystery tasks* – детективне завдання – виконуючи детективне завдання, студенти зіштовхуються з певною проблемою, таємничою історією або загадкою, що мають розв'язати. Для того, щоб знайти розгадку, учні (студенти) мають узяти участь у розслідуванні, виконуючи різні ролі, навчатися аналізувати інформацію з різних точок зору. За підсумками

такої роботи студенти мають написати переконливий виступ із захистом своєї точки зору.

6. *Creative tasks* – творчі завдання – їх мета полягає в створенні кінцевого предмету специфічного формату (вір, малюнок, діаграма та ін.).
7. *Journalistic tasks* – журналістське розслідування – виконуючи подібного роду web-квест, студенти можуть відчутти себе журналістом, збирати інформацію, підсумувати її, представляти у вигляді або репортажу.
8. *Design tasks* – дизайн завдання – спрямовані на створення певного, вже затвердженого продукту. Прикладом дизайн-завдання може бути створення брошури для туристичного агентства, що допоможе туристам спланувати свій відпочинок.
9. *Analytical tasks* – аналітичне завдання – студентом необхідно здійснити аналіз будь-якого явища (може бути реальним або уявним, фізичним або абстрактним) з метою встановлення причинно-наслідкових відношень.
10. *Self-knowledge tasks* – завдання на самопізнання – найменш популярний вид web-квеста в зв'язку з тим, що він спрямований на саморозвиток через логіку, здогадку, внутрішні людські ресурси.
11. *Consensus tasks* – завдання на згоду або формування єдиної згоди – є, наприклад, певні соціальні теми, які суперечливі за своєю суттю. Обговорення подібних тем сприяє висвітленню всіх точок зору, «за» і «проти». Лише тільки після ґрунтового обговорення може бути досягнення консенсусу.
12. *Scientist tasks* – наукові завдання – подібні завдання можуть ґрунтуватися на уявних та реальних фактах. Ці завдання показують, як насправді «працює» наука, учень (студент) має змогу бачити структуру наукових завдань, висувати гіпотезу, здійснювати перевірку і порівняння кінцевого результату відповідно до заявлених результатів.

Структура веб-квесту:

- *вступ*, де чітко описані головні ролі учасників або сценарій, попередній план роботи, огляд усього веб-квесту;
- *центральне завдання*, яке зрозуміло, цікаве і відповідає віковим особливостям здобувачів освіти;
- *список інформаційних ресурсів* (в електронному вигляді – на компакт-дисках, відео та аудіо носіях, у паперовому вигляді – посилання на ресурси в Інтернет, адреси веб-сайтів по темі), необхідних для виконання завдання. Цей список повинен бути анотований;

- *опис процедури роботи*, яку необхідно виконати кожному учаснику веб-квесту при самостійному виконанні завдання;
- *опис критеріїв та параметрів оцінки веб-квесту*. Критерії оцінки залежать від типу навчальних завдань, які вирішуються у веб-квесті;
- *керівництво до дій*, яке може бути представлено у вигляді спрямовуючих запитань, які організують навчальну роботу;
- *висновок*, де підсумовується досвід, який буде отриманий учасниками під час самостійної роботи над веб-квестом. Іноді корисно включити на закінчення риторичні запитання, що стимулюють активність учнів до продовження своїх досліджень у подальшому.

Алгоритм розробки освітнього веб-квесту

- аналіз змісту навчального предмету в межах обраного профілю;
- встановлення можливих відмінностей змісту елективного курсу від базового або профільного;
- з'ясування можливостей глобальної мережі Інтернет в інформаційному забезпеченні питань, пов'язаних з вивченням тем програми курсу (наявність веб-сайтів та медіа сховищ з обраної теми);
- поділ на блоки, розділи, теми змісту програми, розробка погодинного планування та проекту веб-квесту;
- визначення мети, цілі та функцій запропонованого елективного курсу;
- підбір проблемних завдань для учнів та визначення можливих етапів його розв'язання;
- визначення, через які форми роботи можна найповніше реалізувати завдання профільної підготовки: індивідуальної, парної чи роботи у міні-групі;
- ознайомлення учнів (студентів) зі списком електронних адрес веб-сторінок, що можуть стати корисними;
- визначення критеріїв оцінювання знань і вмінь з програми курсу.

Для полегшення роботи педагогу із створення веб-квесту розроблено спеціальні шаблони, які можуть бути релізовані у режимі он-лайн та автономному режимі у вигляді веб-сторінки чи веб-сайту.

Питання для самоконтролю :

1. Обґрунтуйте актуальність та практичну значимість використання ІКТ та мережевих систем у позаурочній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О.

2. Який сучасний інструментарій інформаційно-комунікативних технологій може бути використаний для реалізації дидактичних цілей у процесі організації та проведення позаурочних навчальних заходів у ЗП(ПТ)О?
3. Сформулюйте мету і завдання створення дидактичних електронних сайтів навчального закладу, педагога, здобувача освіти.
4. Дайте визначення понять «квест», «веб-квест».
5. Сформулюйте сутність, мету і завдання реалізації квест-технології у професійній підготовці здобувачів професійної освіти.
6. Види і структура навчальних квестів.
7. Види завдань для навчальних квестів (веб-квестів).
8. Сформулюйте критерії проходження учнями навчальних веб-квестів.
9. Які позаурочні навчальні заходи з використання квест-технології були організовані та проведені у Вашому ЗП(ПТ)О та їх результати?

Тестові завдання для самоконтролю:

- **Обрати варіанти визначення сутності поняття «освітній веб-квест»:**
 - а) сайт в Інтернеті;
 - б) проблемне завдання з елементами рольової гри;
 - в) міні-проекти, засновані на пошуку інформації в Інтернеті;
 - г) лабораторно-практичне заняття.
- **Якого типу квесту не існує:**
 - а) за предметним змістом;
 - б) за місцем проведення;
 - в) за часом вивчення;
 - г) за типом організації й управління пізнавальною діяльністю.
- **Який компонент не входить у структуру веб-квест:**
 - а) центральне завдання;
 - б) вхідний контроль;
 - в) опис процедури роботи;
 - г) опис критеріїв та параметрів оцінки веб-квесту.

Рекомендована література до теми 5:

1. Багузіна О. І. Веб-квест технологія як дидактичний засіб формування іншомовної комунікативної компетентності [Електронний ресурс] / О. І. Багузіна. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/veb-kvest-tekhnologiya-kak-didakticheskoe-sredstvo-formirovaniya-inoyazychnoi-kommunikativno#ixzz2jBexRWt1>

2. Кадемія М.Ю. Сутність і зміст технології веб-квест / М.Ю.Кадемія // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – № 29. – С.380–387.
3. Кулішов В.С. Застосування квест-технології у професійно-теоретичній підготовці учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник / В.С.Кулішов. – Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2018. – 81 с.
4. Николайчук И. В. Дидактические особенности образовательных веб-квестов. Электронный ресурс: http://inna-nikolaichuk.narod2.ru/Methodicheskie_razrabotki/obrazovatelnyy_veb-kvest/
5. Самойленко О.М. Методика використання віртуального навчального середовища в закладах післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] / О.М.Самойленко, Є.Д.Жураховський // Інформаційні технології і засоби навчання : електронне наукове фахове видання / гол. ред.: В.Ю.Биков; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. – 2009. – Випуск 1(9). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>.
6. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. – 2018 – 139с.

ТЕМА 6

МАЙСТЕР-КЛАС: МЕТА І МЕТОДИКА ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

План

1. Сутність, мета, завдання та особливості проведення майстер-класів професійного спрямування.
2. Форми і методи проведення професійних майстер-класів.
3. Критерії ефективності майстер-класу: умотивованість, презентабельність, ексклюзивність, технологічність, артистизм.
4. Алгоритм проведення майстер-класу професійного спрямування.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК ДО ТЕМИ 6

Сутність, мета, завдання та особливості проведення майстер-класів професійного спрямування.

Сучасний ринок праці вимагає уміння швидко орієнтуватись у потребах та вимогах модних сучасних тенденцій України. Це вимагає підготовку перспективної, конкурентоспроможної, творчої молоді, тому у закладах професійної (професійно-технічної) освіти повинні бути створені комфортні умови для професійного зростання учнів та професійного самоудосконалення викладачів та майстрів виробничого навчання. Однією із сходинок професійного росту є організація майстер-класів. У своїй роботі необхідно вивчати досвід не лише вітчизняних сфер ринку праці, але й зарубіжних.

Майстер-клас – це одна з форм ефективного професійного, активного навчання. Майстер-клас - це головний засіб передачі концептуально нової ідеї авторської педагогічної чи професійної системи.

Ця форма професійного навчання відрізняється від інших форм позаурочної навчальної діяльності тим, що під час майстер-класу досвідчений педагог професійної школи (*далі – Майстер*) розповідає і, що ще більш важливо, демонструє учням (студентам), як застосовувати на практиці новаторські прийоми, методи і засоби сучасного виробництва за певною професією або нові технології навчання. Проведення майстер-класів може бути доручено не тільки пелагам, а й новаторам виробництва в умовах підприємства, на полігонах, майстернях, навчально-виробничих центрах.

Майстер-клас - це успішна технологія + компетентний фахівець + доступність для учасників + інтерактивність.

Завдання майстер-класу:

- передача Майстром свого досвіду шляхом прямого і коментованого показу послідовності дій, методів, прийомів і форм професійної діяльності;
- спільне відпрацювання методичних підходів Майстра і прийомів вирішення поставленої в програмі майстер-класу проблеми;
- рефлексія власної професійної майстерності учасниками майстер-класу
- надання допомоги учням (студентам) у визначенні завдань саморозвитку і формуванні індивідуальної програми самоосвіти та самовдосконалення.

У ході майстер-класу його учасники:

- вивчають операції та прийоми технологічних процесів професійного спрямування за темою майстер-класу;
- отримують можливість відтворення запропонованого досвіду;
- беруть участь в обговоренні отриманих результатів;
- задають питання, отримують консультації;
- пропонують для обговорення власні професійні проблеми;

- висловлюють свої пропозиції щодо вирішення обговорюваних проблем.

Майстер – класи можуть проводитися в **різних форматах**:

1. *Майстер - клас на підприємстві для професій широкого профілю.*

Замовник (ЗП(ПТ)О) визначає тему майстер-класу, проводить навчання учнів в умовах підприємства чи сфери послуг. Учасникам майстер-класу надається технологічна документація різних професій, дозволяється відео та фотозйомка у різних цехах (майстернях) виробництва.

2. *Навчальний майстер-клас для групи учнів (студентів) визначеної спеціалізації.* Проводиться з метою підвищення кваліфікації зацікавлених спеціалістів. Набір групи та організація місця проведення здійснює сторона, яка приймає. Учасникам майстер-класу надаються технологічні карти, дозволяється відео та фотозйомка. Такий формат майстер-класу проводиться фахівцем із виробництва разом із майстром училища як підсумок вивчення теми

3. *Майстер - клас на спеціалізованих виставках на стенді підприємства.*

Такі майстер-класи проводяться з метою демонстрації можливостей устаткування підприємства або рекламування нових технологій виготовлення продукції, або рекламування продукції підприємства.

Форми і методи проведення майстер-класів

Форми проведення майстер-класу

Основними **формами** проведення майстер-класу можуть бути:

- проблемні лекції викладача спецдисципліни;
- семінарські заняття; і дискурси;
- практичний показ в дії окремих операцій та прийомів технологічного процесу;
- імітаційні тренінги і практикуми;
- моделювання та проектування;
- консультації;
- самостійна робота учнів (студентів) щодо підготовки рефератів за визначеною проблемою професійного характеру з подальшою рефлексією;
- презентація окремих методів, прийомів, засобів навчання, елементів інноваційних освітніх технологій у навчально-виробничому процесі тощо.

Методика проведення майстер-класів не має якихось чітких й єдиних норм. Здебільшого вона ґрунтується як на інтуїції провідного спеціаліста, так і на сприйнятливості учасників заходу. Принцип майстер-класу: *«Я знаю, як це робити. Я навчу вас»*. На майстер-класі завжди надається учням (студентам) можливість попрактикуватися під чуйним і доброзичливим контролем педагога, який уважно вислухає й відповість на всі його запитання. Майстер-клас - це двосторонній навчально-пізнавальний процес, і відносини «педагог - учень» є

абсолютно необхідними. *Безперервний контакт, практично індивідуальний підхід до кожного учня* - ось те, що відрізняє майстер-класи від всіх інших форм і методів навчання. До участі в майстер-класах запрошуються кращі фахівці в досліджуваній області. Успішне засвоєння теми майстер-класу відбувається на основі продуктивної діяльності всіх учасників.

Алгоритм проведення майстер-класу професійного спрямування

Майстер-клас - одна із форм організації навчального процесу, що припускає творчу діяльність учнів з побудови власних знань у рамках визначеної навчальної теми. Головне в «майстернях» - не повідомляти й засвоювати інформацію, а навчати інноваційним способам роботи. Основна цільова орієнтація полягає в тому, щоб надати учням знання, які б дозволили їм саморозвиватися, усвідомлювати самих себе й своє місце у професії та соціумі.

Етапи проведення майстер-класу:

1. *Презентація досвіду Майстра* - стисла характеристика основних ідей технології та результатів досягнення у роботі.

2. *Мотивація (індуктор)* - прийом, що забезпечує «наведення на проблему»; згорнутий зміст теми, доводиться результативність діяльності, яка свідчить про ефективність технології; визначаються проблеми та перспективи в роботі Майстра.

3. *Соціалізація* - «обнародування», описується система заходів у режимі технології, що презентується; визначаються основні прийоми роботи, які Майстер буде демонструвати учням (студентам), демонстрація прийомів ефективної роботи; презентація всім учасникам майстерні проміжного, а потім й остаточного результату роботи.

4. *Моделювання (реконструкція)* - учасники майстер-класу виконують самостійну роботу в режимі технології Майстра

5. *Афішування* - представлення виконаних робіт на загальне обговорення.

6. *Рефлексія* - активізація самооцінки та самоаналізу з приводу діяльності на майстер-класі.

Особливості організації діяльності учнів.

- творча, пошукова, дослідницька діяльність;
- поєднання групової та індивідуальної форм взаємодії;
- самостійність і право працювати в особистому темпі на всіх етапах;
- право на власну думку, право на помилку.

Особливості організації діяльності Майстра.

- ❖ Специфіка діяльності Майстра не в поясненні матеріалу, а в пред'явленні завдань, що орієнтують учнів на самостійну діяльність по набутті нових знань, створенню творчого продукту.
- ❖ Майстер не задає питань і сам не квапиться відповідати на них.
- ❖ Підтримка й заохочення самостійності й ініціативності учня
- ❖ Створення доброзичливої атмосфери, відсутність оцінок й оцінюючих суджень.
- ❖ Співпраця та співтворчість Майстра й учнів.
- ❖ Організація діалогу, в якому кожен має право на власні судження.

Періодичному проведенню майстер-класів у професійному навчальному закладі може сприяти ще один крок на шляху до інновацій – відкріплення майстрів від груп та перевід їх на схему роботи "майстер-майстерня". Практика доводить високу ефективність такої організації навчально-виробничого процесу, оскільки майстер зосереджується повністю над формуванням професійних навиків учня, а також знаходить час для удосконалення власної фахової майстерності, творчого пошуку, інтелектуальної праці. З іншого боку, внаслідок відкріплення майстрів від груп утворюється економія фонду заробітної плати, яка доцільно використовується для проведення майстер-класів. ***Основні переваги майстер-класу - це унікальне сполучення: короткої теоретичної частини, індивідуальної роботи, спрямованої на придбання й закріплення практичних знань і навичок.***

Критерії ефективності майстер-класу

Для визначення ефективності підготовки і проведення майстер-класу необхідно використовувати наступні критерії:

- ❖ ***презентабельність*** – актуальність та практична значимість інноваційної ідеї, рівень її представлення, культура презентації, популярність ідеї;
- ❖ ***ексклюзивність*** – яскраво виражена індивідуальність: масштаб і рівень, вибір, повнота й оригінальність реалізації інноваційних ідей;
- ❖ ***прогресивність*** – актуальність і науковість змісту, наявність нових ідей, здатність Майстра не тільки до методичного, а й наукового узагальнення досвіду роботи;
- ❖ ***умотивованість*** – наявність прийомів і умов мотивації, залучення кожного учасника майстер-класу до активної творчої діяльності щодо створення нового продукту;

- ❖ **оптимальність** – достатність використовуваних засобів, їх поєднання, зв'язок із метою і результатом;
- ❖ **ефективність** – результативність кожного учасника майстер-класу: який ефект розвитку; що конкретно це дає учасникам; уміння чітко проаналізувати результати своєї діяльності;
- ❖ **технологічність** – чіткий алгоритм заняття, наявність оригінальних прийомів актуалізації, проблематизації, прийомів пошуку і відкриття, рефлексії (самоаналізу, самокорекції);
- ❖ **артистизм** – піднесений стиль, харизма, здатність до імпровізації, міра впливу на аудиторію, ступінь готовності до розповсюдження і популяризації досвіду роботи.
- ❖ **загальна культура** – ерудиція, нестандартність мислення, стиль спілкування, культура інтерпретації

Питання для самоконтролю та обговорення:

1. Сформулюйте сутність, мету та завдання проведення майстер-класів професійного спрямування.
2. У чому особливості проведення майстер-класів професійного спрямування як позаурочного навчального заходу?
3. Форми проведення професійних майстер-класів.
4. Методи проведення майстер-класів.
5. Сформулюйте критерії ефективності майстер-класу професійного спрямування.
6. Сформулюйте вимоги до рівня професійної компетентності автора проведення майстер-класу.
7. Сформулюйте алгоритм проведення майстер-класу.

Тестові завдання для самоконтролю:

- **Визначте основні переваги майстер-класу у порівнянні з іншими формами позаурочної діяльності ЗП(ПТ)О:**
 - а) можливість його проведення в умовах підприємства;
 - б) реалізація групової форми навчальної діяльності учнів;
 - в) унікальне сполучення: короткої теоретичної частини, індивідуальної роботи, спрямованої на придбання й закріплення практичних знань і навичок;
 - г) безперервний контакт, практично індивідуальний підхід до кожного учня.

- **Який формат майстер-класу не використовується у позаурочній навчальній діяльності учнів ЗП(ПТ)О:**
 - а) майстер - клас на спеціалізованих виставках на стенді підприємства;
 - б) майстер клас із спортивного тренінгу;
 - в) майстер-клас для групи учнів (студентів) визначеної спеціалізації;
 - г) майстер - клас на підприємстві для професій широкого профілю.
- **Які методи навчання недоречно застосовувати у процесі проведення майстер класу:**
 - а) частково-пошуковий;
 - б) аналіз конкретних ситуацій;
 - в) монологічне проблемне викладення;
 - г) дослідний.
- **Визначте критерії ефективності майстер-класу:**
 - а) технологічність;
 - б) ексклюзивність;
 - в) презентабельність;
 - г) всі, вище означені.

Рекомендована література до теми 6:

1. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія / Роман Семенович Гуревич. – Вінниця: ТОВ "Планер", Вінниця, 2009. – 410 с.
2. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності». - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11>.
3. Управління інноваціями : навч. посібник / О.І. Гуторов, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. – Вид. 2-ге, доп. – Харків: «Діса плюс», 2016. – 266 с.
4. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2017. – 106 с.

5. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. – 2018 – 139с.

ТЕМА 7.

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПОЗАУРОЧНІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

План

1. Розвиток ключових компетенцій, інноваційної культури та інформаційної грамотності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у процесі проведення позаурочної навчальної діяльності.
2. Реалізація інтерактивних технологій у позаурочній діяльності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти
3. Використанням сучасного освітнього середовища у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної освіти.
4. Досвід реалізації сучасних освітніх практик у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Питання для обговорення:

1. Розвиток ключових компетенцій, інноваційної культури та інформаційної грамотності учнів ЗП(ПТ)О у процесі проведення позаурочної навчальної діяльності.
2. Реалізація інтерактивних технологій у позаурочній діяльності учнів ЗП(ПТ)О.
3. Проектна технологія та методика її реалізації у професійній підготовці кваліфікованих робітників.
4. Квест-технологія та її впровадження у позаурочну навчальну діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
5. Конкурси, фестивалі професійної майстерності, методика їх проведення у закладах професійної освіти.

6. Цілі, завдання та методика проведення професійних свят у закладах професійної освіти.
7. Використанням сучасного освітнього середовища у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти.
8. Досвід реалізації сучасних освітніх практик у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЛОК ДО ТЕМИ 7

Використанням сучасного освітнього середовища у позаурочній навчальній діяльності закладів професійної освіти.

У сучасній професійній діяльності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О поряд із традиційними дидактичними засобами навчання (друкованими, демонстраційними, об'ємними) все частіше з'являються інноваційні засоби, розроблені педагогами-новаторами, а також комп'ютерна і мікропроцесорна техніка як прояв впровадження комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій у процес навчання професії.

Комп'ютеризація освіти – упорядкована сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих і управлінських процесів, спрямованих на формування у системі освіти комп'ютерно-технологічної платформи процесу інформатизації освіти.

Поняття «комп'ютеризація освіти» пов'язане з оснащенням структурних елементів системи освіти на всіх її організаційних рівнях (навчальних закладів, наукових та науково-методичних установ, управлінських структур тощо) комп'ютерними засобами (персональними комп'ютерами, мультимедійними засобами, спеціальними серверами, засобами організації локальних і корпоративних мереж, їх під'єднання до мережі Інтернет тощо), зі створенням у системі освіти комп'ютерно орієнтованого інформаційно-комунікаційного середовища, з формуванням його загальносистемних програмно-технічних комп'ютерних елементів, із забезпеченням можливості їх експлуатації, модернізації, оновлення і розвитку.

Нові завдання комп'ютеризації освіти відповідно до сучасної освітньої парадигми виникають із введенням профільного навчання у старшій школі, впровадженням у професійну освіту сучасних освітніх та виробничих технологій, поглибленням інтеграції і розширенням масштабів впровадження

комп'ютерних технологій у загальноосвітні, професійно-технічні та вищі навчальні заклади. Зокрема, ці завдання передбачають створення і впровадження у практику освіти комп'ютерно-орієнтованих інтерактивних і мультимедійних засобів навчання, систем бездротових віддалених і мобільних освітніх комунікацій, засобів захисту електронних систем навчання і освіти.

Розробка і впровадження у виробництво та у професійно-технічну освіту сучасного обладнання, широке застосування комп'ютерної техніки, інформаційних і мережевих систем зумовлюють підстави до *розробки інноваційного забезпечення* навчально-виробничого процесу у закладах професійної освіти.

Сучасні тенденції реформування професійної освіти в Україні пов'язані із введенням ступеневого навчання і вимагають суттєвого підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Інформатизація освіти спонукає удосконалення механізмів управління системою професійної освіти та її науково-методичного супроводу на основі:

- використання автоматизованих банків даних науково-педагогічної інформації, інформаційно-методичних матеріалів, комунікаційних мереж;
- розробка і впровадження інтегрованих навчальних систем, які реалізують можливості мультимедіа як найбільш популярної технології інформаційної навчально-методичної взаємодії;
- удосконалення методології та стратегії відбору змісту, форм і методів навчання та виховання;
- створення методичних систем професійного навчання, що орієнтовані на розвиток інтелектуального потенціалу учнів: формування у них умінь самостійно набувати знання, підбирати, обробляти, передавати, зберігати інформаційні ресурси, демонструвати інформацію.

Перспективним напрямком у підготовці конкурентоспроможних фахівців можна вважати і використання *web-технологій* та *хмарних технологій* що забезпечує реалізацію інформаційної взаємодії учасників освітнього процесу у різних режимах роботи Інтернет. При цьому реалізується можливість використання інноваційного інформаційного середовища при навчанні професії: відшук баз даних, обробка та розповсюдження науково-методичної інформації, створення електронних бібліотек, навчально-методичних презентацій та віртуальних виставок, проведення web-семінарів і конференцій тощо.

Інформатизація освіти потребує наявності у її учасників *інформаційної культури* – здатності ефективно використовувати наявні інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цих

цілей передові досягнення у галузі розвитку засобів інформації та інформаційно-комунікаційних технологій.

Основою інформаційної культури педагога є знання про інформаційне середовище, закони його функціонування та розвитку, уміння орієнтуватися у безмежному просторі різноманітних повідомлень і даних, раціонально використовувати засоби сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для задоволення інформаційних потреб.

Однією з *основних ознак* інформаційної культури педагога є розуміння ним сутності інформації й інформаційних процесів, ролі інформаційних ресурсів у процесі навчання та виховання, пізнання оточуючої дійсності і продуктивності, його творчої діяльності.

Інформаційна культура педагога є інтегральним показником рівня його досконалості в інформаційній сфері діяльності.

Реалізація інновацій у процес інформатизації навчально-методичного середовища ЗП(ПТ)О зумовлює ***інтенсифікацію навчання*** – *підвищення ефективності та результативності навчання за допомогою більш повного використання кожної одиниці ресурсного потенціалу навчального закладу.* Сучасний стан суспільного розвитку супроводжується інтенсивним процесом впровадження науково-технічного прогресу та відповідним інноваційним розвитком, що зумовлює якісні зміни в усіх сферах життя суспільства. У цих умовах освіта стає основним чинником і ресурсом розвитку сучасної економіки України. Саме система освіти покликана забезпечити інтенсивний соціально-економічний розвиток нашої держави.

Різнманітні педагогічні та освітні технології у системі професійної технічної освіти народжують різні дидактичні концепції, відмінність індивідуально-особистісних стилів педагогічних працівників в організації і проведенні навчально-виробничого та виховного процесів. Інформаційні ж і комунікаційні технології розглядають повний цикл навчання, починаючи із проектування навчального процесу, відбору змісту навчання, наступної обробки навчальної інформації, її викладання та засвоєння учнями, отримання кінцевого результату, корекції набутих учнями знань і вмінь. Інформаційно-комунікаційні технології базуються на єдності змісту, форм та методів навчання професії, забезпечують гарантоване досягнення бажаного результату, постійно вдосконалюються і оновлюються.

Методика використання інформаційних засобів у позаурочній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О

Сьогодні основним універсальним комбінованим засобом навчання професії є персональний комп'ютер (ПК), роль якого у навчанні визначається

багатьма напрямками, основним з яких є інформація. Саме за допомогою персонального комп'ютера ми маємо сьогодні ефективні технології отримання, обробки, збереження, систематизації та передачі інформації. У процесі навчання в учнів формуються та розвиваються інтелектуальні уміння і навички взаємодії із комп'ютерною технікою, це привчає їх до використання принципово нових засобів праці, підвищує мотивацію навчання.

Комп'ютерні технології дають змогу педагогам одночасно поєднувати текст, аудіо- та відеоінформацію, анімацію, графіку і допомагають вирішити багато проблем в організації ефективної позаурочної навчальної діяльності шляхом:

- ефективній організації колективної та групової роботи учнів, можливості реалізації диференціації та індивідуалізації навчання;
- проектування, планування та організацію дослідно-творчої діяльності учнів;
- підвищення наочності навчання, можливості оперативного пошуку, використання та збереження інформації;
- реалізації інноваційних освітніх технологій (проектних, ігрових, моделювання професійної діяльності, проблемно-розвиваючих та інших) у навчанні професії;
- контролю та самоконтролю навчальних досягнень учнів у процесі навчання.

Варіанти використання персональних комп'ютерів у позаурочній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О:

1. *Розв'язання існуючої системи дидактичних завдань.* При цьому у навчальній комп'ютерній програмі змістом об'єкту засвоєння є довідкова інформація, інструкції, обчислювальні операції, демонстрації тощо. *Мультимедіа-технології* дозволяють впроваджувати у навчальний процес гіпертекстові технології, які полегшують процес пошуку інформації. *Системи гіпермедіа* дозволяють використовувати електронні довідники, посібники, іншу навчальну інформацію, а інформаційні телекомунікаційні мережі сприяють використанню дистанційної форми навчання.

2. *Комп'ютер як засіб вирішення окремих дидактичних завдань при без машинному навчанні може виконувати функції тренажера та контролера.* Під час роботи учнів із текстами текстовий редактор дає їм можливість здійснювати самоконтроль, самокорекцію, порівняння з еталоном. *Експертні навчальні системи* мають можливість пояснень ходу розв'язування завдань та контролю знань, умінь і навичок із діагностикою помилок учня та оцінкою достовірності контролю.

3. Застосування комп'ютера для засвоєння складних абстрактних теоретичних понять.

Планування способу використання комп'ютерної техніки у позаурочній навчальній діяльності закладу професійної освіти залежить від змісту дидактичних завдань, які будуть виконуватися учнями на різних заходах. Відповідно до мети цих завдань використовуються різні види навчальних комп'ютерних програм, а саме: ілюстративні, консультуючі, програми-тренажери, контролюючі, операційні середовища. Часто в одній програмі поєднуються ознайомлення з новою інформацією теоретичного або інструктивного характеру, тренувальні роботи, моделювання конкретних ситуацій, контроль навчальних досягнень учнів.

У зв'язку із вищеозначеним, можна виділити такі **типи комп'ютерних засобів** навчання, прийнявши за основу цієї класифікації їх функціональне призначення:

- *презентації* – найбільш розповсюджений вид демонстрації, який реалізується шляхом використання фільмів, відео-фрагментів, анімації, мультимедійних роликів. Для їх створення використовують такі програмні засоби як Power Point або Open Impress, Flash, SVG;
- *електронні енциклопедії* – електронний аналог довідниково-інформаційних видань, але з більш широкими можливостями. Вони можуть включати аудіо- та відеофрагменти, підтримуючи зручну систему пошуку ключових слів і понять. Для створення електронних енциклопедій використовують гіпертекстові системи;
- *дидактичні матеріали* – являють собою набір текстових файлів, об'єднаних у логічну структуру (збірники задач, вправ, прикладів проектів, презентацій, рефератів тощо);
- *програми-тренажери* являють собою дидактичні матеріали, які можуть використовуватися під час виконання учнями завдань тренувального характеру, відслідковуючи перебіг виконання завдань та вказуючи на помилки, яких припускаються учні;
- *системи віртуального експерименту* – програмні комплекси, що дозволяють проводити такі експерименти у віртуальній лабораторії, які б було неможливо здійснити в умовах навчального закладу через відсутність промислового обладнання або через їх небезпечність;
- *програмні системи контролю знань* – засоби програмованого контролю, які спроможні швидко обробити результати тестування;
- *навчаючі ігри та розвиваючі програми* мають на меті розвиток інтелектуальних здібностей учнів у процесі виконання імітаційних завдань

із розвитку уваги, спостережливості, пам'яті, просторового або абстрактного мислення, рухових навичок;

- *електронні навчальні курси* або *електронні підручники* – об'єднують у єдиний програмний комплекс усі або декілька вищезазначених типів програм.

Організація позаурочної навчальної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти із використання інформаційно-комунікаційних технологій може бути здійснена за всіма формами організації діяльності учнів: інтегрованою, диференційованою, індивідуальною. Застосування комплексних інформаційних засобів навчання сприяє розвитку інтелектуального учнів, підвищує якість та мотивацію навчання, ефективність організації навчального процесу та реалізації інноваційних методик навчання. Але ефективність їх впровадження у професійному навчанні напряму залежить від готовності педагога професійної школи до їх застосування.

Питання для обговорення та самоконтролю:

1. Дайте визначення сутності понять «інноваційна культура» та «інформаційна грамотність».
2. Обґрунтуйте актуальність та практичну значимість використання сучасних освітніх практик у позаурочній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О.
3. Сформулюйте стратегію, мету та завдання впровадження інтерактивних технологій у професійній підготовці кваліфікованих робітників.
4. Дайте визначення понять «проект», «навчальний проект», «навчальне проектування».
5. У чому особливості використання проектної технології при навчанні професії?
6. Чим відрізняється квест-метод від методу проектів?
7. Сформулюйте мету і завдання проведення професійних свят у ЗП(ПТ)О.
8. Визначте алгоритм планування, організації та проведення конкурсу «кращий за професією».
9. Сформулюйте мету, завдання та функції створення у професійному навчальному закладі сучасного інформаційного середовища.

Рекомендована література до теми 7:

1. Бондар О.А. Інформаційна культура як складова професіоналізму методичного працівника [Електронний ресурс] / О.А.Бондар, О.Є.Кравчина, Л.М.Олефіра // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання / гол. ред. : В.Ю. Биков; Ін-т інформ.

технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. – 2008. – Випуск 4(8). – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>.

2. Висоцька, Л. Формування професійної культури майбутніх фахівців кулінарного профілю у вищих професійних училищах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Є. Висоцька. — Київ, 2011. — 43 с.
3. Кулішов В.С. Застосування квест-технології у професійно-теоретичній підготовці учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник / В.С.Кулішов. – Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2018. – 81 с.
4. Кулішов В. С. Впровадження проектних технологій при підготовці фахівців сфери торгівлі: методичні рекомендації / В.С.Кулішов. – Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2016. – 85 с.
5. Лаврентьєва О. Застосування методу проектів на заняттях гуртка закладу позашкільної освіти технічного спрямування : навчально-методичний посібник / О. Лаврентьєва. – Кривий Ріг, 2010. – 45 с.
6. Організація гурткової роботи в ПТНЗ /Методичні рекомендації для керівників гуртків професійно-технічних навчальних закладів. – Ужгород, 2015. – 32с.
7. Сергєєва Л.М. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в контексті європейської інтеграції / Л.М. Сергєєва // Педагогічний альманах. – 2014. – Випуск 21. – С. 85-92.
8. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2017. – 106 с.
9. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. – 2018 – 139с.

ГЛОСАРІЙ

Дебрифінг – один із методів реалізації зворотного зв'язку на завершальному етапі інтерактивного заняття, *цілями* якого є: аналіз та обговорення результатів попередньої діяльності, узагальнення та структурування набутого досвіду; виявлення та оцінювання рівня розуміння навчального матеріалу, переваг та недоліків у діяльності учнів та їх причин; порівняння особистих досягнень учнів; планування подальшої навчальної діяльності.

Веб-квест (web-quest) - це сучасна технологія, яка основана на елементах проектної технології навчання і орієнтована на пошукову діяльність учнів з чіткими вказівками педагога із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів. Веб-квест - це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються Інтернет-ресурси.

Імідж науково-педагогічного працівника – це сформований образ, який уособлює позитивні особистісні та професійні якості науково-педагогічного працівника. Він вимагає від педагога підбір індивідуального стилю роботи та оволодіння спеціальними технологіями само презентації у вищому навчальному закладі.

Інновації в освіті – це: «процес створення, поширення й використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі вирішувалися по-іншому»; «продукти інноваційної освітньої діяльності, які характеризуються процесами створення, розповсюдження та використання нового засобу (нововведення) в галузі педагогіки та наукових досліджень»; «результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних розв'язань для різноманітних педагогічних проблем»; «актуальні, значущі й системні новоутворення, які виникають на основі різноманітних ініціатив і нововведень, що стають перспективними в контексті еволюції освіти й позитивно впливають на її розвиток».

Інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Інноваційна культура – сукупність способів інноваційної діяльності особистості, що є результатом розпредметнення суб'єктом світу культури інноваційної діяльності. Розгортання інноваційної діяльності проходить такі *етапи*: створення новації; перетворення новації у наукове знання; впровадження наукового знання у практичну діяльність, надання йому статусу інновації; перетворення інновації у традицію.

Інноваційне середовище – комплекс внутрішніх умов освіти, здатних забезпечувати в її межах ефективність інноваційних процесів, та зовнішнього середовища, що здійснює безпосередній (опосередкований) вплив (тиск) на умови інноваційної діяльності та її наслідки. *Головна місія* формування інноваційного середовища полягає у генеруванні інноваційних потоків та нарощенні інноваційного потенціалу кожного навчального закладу і системи загалом.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який відображає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Інтерактивне навчання – це навчання у режимі посиленої педагогічної взаємодії учасників навчального процесу з метою спільного вирішення навчальних завдань та розвитку особистісних якостей учнів. **Інтерактивна модель навчання** – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності учнів, яка має конкурентну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. *Сутність інтерактивного навчання* полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і педагог є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, які розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація навчання за цією моделлю передбачає моделювання життєвих та виробничих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації.

Інтенсифікація навчання – підвищення ефективності та результативності навчання за допомогою більш повного використання кожної одиниці ресурсного потенціалу навчального закладу.

Інтерактивність – посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу через призму власної індивідуальності, особистого досвіду життєдіяльності.

Інтерактивний тренінг – це методика інтерактивного навчання, яка складається із сукупності практичних вправ з моделювання реальних або віртуальних ситуацій навчального чи професійного характеру і яка дозволяє його учасникам за короткий час не лише набути нових знань, сформувати нові уміння і навички інтелектуальної діяльності, змінити ставлення до певних стереотипів, що склалися у навчальному чи виробничому процесах, а й закласти нові підходи до розв'язання конкретних або проблемних ситуацій професійного характеру. Дана

методика базується на *інтерації* – навчанні у дії, а тому і навчитися їй можна тільки через дію.

Інформаційна культура – здатність ефективно використовувати наявні інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також застосовувати для цих цілей передові досягнення у галузі розвитку засобів інформації та інформаційно-комунікаційних технологій. Інформаційна культура – галузь загальної культури, яка охоплює систему виховання, освіти, наукової та мистецької творчості у контексті інформаційних технологій; визначає рівень використання інформаційних технологій у всіх сферах соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства.

Інформаційне навчальне середовище – системно організована навчальним закладом сукупність організаційно-педагогічних, дидактико-психологічних, комунікаційних та програмних заходів і засобів цілеспрямованого культурного, духовного і соціального розвитку особистості.

Кейс-метод – методика створення і використання «кейсу», під яким розуміється письмовий опис моделей реальної конкретної ситуації та дидактичний пакет завдань, необхідний учням в процесі розв'язання змодельованої професійної проблеми.

Когнітивно-творча компетенція – здатність учнів творчо набувати професійні знання, уміння і навички, мати творчий потенціал самоосвіти і саморозвитку, що визначає їх спроможність до творчості у майбутній професії, успішність майбутньої професійної діяльності.

Компетентність – інтегральна система характеристики особистості, здатність людини завдяки наявності у неї певних знань, умінь, досвіду й інших когнітивних та абілітивних якостей ефективно діяти у певній галузі, досягаючи позитивних результатів.

Компетентнісний підхід у навчанні - організація діяльнісного характеру змісту освіти, в результаті якої той, хто навчається, перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчання, розвиває себе як особистість.

Компетенція - сукупність взаємопов'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності відносно них.

Комунікація – взаємозв'язок суб'єктів із метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності.

Креативність – загальна здатність особистості до творчості, яка може виявлятися у мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість у цілому або її окремі сторони, продукти діяльності, процес їх створення.

Комп'ютеризація освіти – упорядкована сукупність взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих і управлінських процесів, спрямованих на формування у системі освіти комп'ютерно-технологічної платформи процесу інформатизації освіти.

Комунікативна компетенція – це орієнтованість особистості у різних ситуаціях спілкування, здатність ефективно брати у них участь, що базується на знаннях і відчуттях досвіду особистості, здатності ефективно взаємодіяти з іншими завдяки розумінню самої себе та інших при постійній зміні психічного стану, міжособистісних відносин та умов професійної та соціальної сфери.

Майстер-клас – це інтерактивна форма проведення сучасного уроку, яка базується суто на практичних діях, у процесі яких відбувається передача педагогом власного досвіду та професійної майстерності, демонстрація ним творчого розв'язання певного навчального завдання конкретного або проблемного характеру.

Метод навчання – упорядкована сукупність прийомів, дій і логічних операцій, спрямована на досягнення мети навчання.

Методологічна грамотність – володіння необхідними знаннями у сфері методології, спосіб дослідження універсальних, але у рамках конкретних наук, принципів, засобів і форм наукового пізнання. Методологічна грамотність виступає важливим показником критичного осмислення об'єктивного істинного наукового знання, теоретичного та емпіричного досвіду, а також способів, методів, прийомів і процедур, скерованих об'єктом пізнання на створення бажаного матеріального чи ідеального предмета або певної реальності.

Мобільне навчання (m-learning) – це передавання знань на мобільні пристрої з використанням WAP I GPRS технологій. *Мета мобільного навчання* – зробити процес навчання гнучким, доступним і персоніфікованим, в якому реалізується головний принцип мобільного навчання – навчання в будь-якому місці, в зручний час, яке потребує розроблення інтерактивних програмно-педагогічних продуктів та їх методичного забезпечення.

Мотиваційна компетенція – усвідомлення учнем мотивів до якісного здійснення майбутньої професійної діяльності, а отже, набуття ними необхідних знань, умінь і навичок, професійно значущих якостей, що забезпечать можливість виконання ними професійних обов'язків певного рівня.

Мультимедійність – інтегративна якість ІКТ, яка реалізується в процесі сприйняття аудіо-, відеографічної і текстової інформації, які взаємно доповнюють один одне у процесі розкриття змісту на якісно новому рівні

Навчальний проект – це спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, яка має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності і яка спрямована на досягнення спільного конкретного результату із розв’язування деякої проблеми, що є практично значущою для учасників проекту.

Навчальне проектування – це процес роботи над навчальним проектом, процес досягнення запланованого результату у вигляді конкретного «продукту».

«Перевернуте» навчання» (flipped learning) – це модель активного навчання, що дозволяє «перевернути» звичайний процес навчання таким чином: учні (студенти) поза аудиторією переглядають відповідні відео-фрагменти навчального матеріалу за темою програми, який буде розглядатися на наступному занятті, самостійно вивчають теоретичний матеріал, а в аудиторії здійснюють його обговорення, виконують практичні завдання з його застосування.

Проект – сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об’єкта, предмета або теоретичного продукту.

Проектна технологія – система навчання, за якої учні набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, які поступово ускладнюються. Ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму («навчання через діяльність»), розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником.

Професійна компетентність – точно визначена галузь професійної діяльності людини, певна посада з чітко визначеними посадовими обов’язками. Професійна компетентність педагога визначається через її *основні показники*: підготовленість до педагогічної та науково-методичної діяльності, особисту педагогічну майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні уміння.

Професійно-особистісні якості (професіограми) педагога забезпечують успішну та ефективну педагогічну діяльність, а саме: педагогічну спрямованість (психологічну готовність), педагогічні здібності (професійну компетентність, майстерність), індивідуально-типологічні властивості.

Рефлексія - самоаналіз, самооцінка учасниками педагогічного процесу своєї діяльності, взаємодії. До *методів рефлексії* можна віднести: методи експертної оцінки, індивідуальної та групової оцінки, аналіз і узагальнення досвіду, метод взаємоконтролю, групового обміну враженнями тощо.

Семінарське заняття - обговорення учнівським колективом підготовлених учнями доповідей, рефератів, повідомлень, головних питань з основного розділу (чи кількох розділів) навчального предмету .

Творчість – особлива діяльність, результатом якої є оригінальні, досконалі, об'єктивно і суб'єктивно нові, матеріальні та духовні цінності. Це нові знання як результат наукового дослідження чи відкриття, нові технічні ідеї (винаходи, інновації, рацпропозиції), нові педагогічні концепції, методики навчання і виховання, нові освітні теорії і технології тощо.

Творчі здібності – індивідуально-психологічні властивості особистості, що виступають передумовою успішного здійснення творчої діяльності у певних галузях – науці, техніці, технології, професійній тощо. Творчі здібності визначають оригінальність, продуктивність, швидкість, особистісну й суспільну значущість результату творчої діяльності, але не зводяться тільки до знань, умінь і навичок. Велике значення для формування і прояву творчих здібностей має розвинута інтуїція, асоціативний процес у ході сприймання дійсності, наявність стратегій і тактик організації творчої діяльності.

Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи декількох видах творчої діяльності.

Технологічна грамотність – відображає рівень володіння технологічними знаннями і розуміння природи технологічної діяльності, усвідомлення зв'язків між виробництвом і суспільством, а також впливу технологій на оточуюче середовище.

Як особистісне надбання технологічна грамотність характеризує здатність людини ефективно виконувати завдання і розв'язувати проблеми у сфері професійної діяльності, активне оволодіння сукупністю засобів і способів досягнення високих результатів.

ЗАГАЛЬНИЙ СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ВИБІРКОВОГО СПЕЦКУРСУ

1. Багузіна О. І. Веб-квест технологія як дидактичний засіб формування іншомовної комунікативної компетентності [Електронний ресурс] / О. І. Багузіна. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/veb-kvest-tekhnologiya-kak-didakticheskoe-sredstvo-formirovaniya-inoyazychnoi-kommunikativno#ixzz2jVexRWt1>
2. Блинов В. И. Компетентностный подход на разных уровнях профессионального образования / В. И. Блинов. – Вып. 7. – М. : ФИРО, 2009. – 72 с.
3. Бондар О.А. Інформаційна культура як складова професіоналізму методичного працівника [Електронний ресурс] / О.А.Бондар, О.Є.Кравчина, Л.М.Олефіра // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання / гол. ред. : В.Ю. Биков; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. – 2008. – Випуск 4(8). – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>.
4. Висоцька, Л. Формування професійної культури майбутніх фахівців кулінарного профілю у вищих професійних училищах : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. Є. Висоцька. — Київ, 2011. — 43 с.
5. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах: Монографія / Роман Семенович Гуревич. – Вінниця: ТОВ "Планер", Вінниця, 2009. – 410 с.
6. Діброва Т.Г. Маркетингова політика комунікацій: стратегії, вітчизняна практика. Навчальний посібник / Т.Г. Діброва. – К.: Стілос, 2011. – 294 с.
7. Кадемія М.Ю. Сутність і зміст технології веб-квест / М.Ю. Кадемія // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2012. – № 29. – С. 380–387.
8. Ковальчук В., Оршанський Л. Професійна підготовка на засадах компетентнісного підходу /В.Ковальчук, Л.Оршанський // Молодь і ринок, №11-12, 2016. – С.6-10.
9. Кулішов В.С. Застосування квест-технології у професійно-теоретичній підготовці учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти: навчально-методичний посібник / В.С.Кулішов. – Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2018. – 81 с.

10. Кулішов В.С. Впровадження проектних технологій при підготовці фахівців сфери торгівлі: методичні рекомендації / В.С.Кулішов. – Біла Церква: БІНПО УМО НАПН України, 2016. – 85 с.
11. Лаврентьева О. Застосування методу проектів на заняттях гуртка закладу позашкільної освіти технічного спрямування : навчально-методичний посібник / О. Лаврентьева. – Кривий Ріг, 2010. – 45 с.
12. Лякішева А.В. Соціально-педагогічні умови розвитку обдарованих дітей у центрах науково-технічної творчості : автореф. дис.. на здоб. наук. ступ. канд.. пед. наук : спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / А. В. Лякішева. – Київ, 2007. – 20 с.
13. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 вересня 2011 року № 1099, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2011 року за № 1318/20056 (із змінами) «Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності». - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11>.
14. Николайчук И. В. Дидактические особенности образовательных веб-квестов. Электронный ресурс: http://inna-nikolaichuk.narod2.ru/Methodicheskie_razrabotki/obrazovatelniy_veb-kvest/
15. Організація гурткової роботи в ПТНЗ /Методичні рекомендації для керівників гуртків професійно-технічних навчальних закладів. – Ужгород, 2015. – 32с.
16. Освіта дорослих: енциклопедичний словник /за ред.. В.Г.Кременя, Ю.В.Ковбасюка; [упоряд.: Н.Г.Протасова, Ю.О.Молчанова, та ін.]; НАПНУ, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]- К.: Основа, 2014. – 496с.
17. Самборська О.Д. Використання тематичних персональних сайтів у навчальному процесі [Електронний ресурс: http://ukdocz.com/doc/66538/vikoristannya-tematicnih-personal_nih-sajt%D1%96v-u].
18. Самойленко О.М. Методика використання віртуального навчального середовища в закладах післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] / О.М.Самойленко, Є.Д.Жураховський // Інформаційні технології і засоби навчання : електронне наукове фахове видання / гол. ред. : В.Ю.Биков; Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України, Ун-т менеджменту освіти АПН України. – 2009. – Випуск 1(9). – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals>.

19. Сергеева Л.М. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в контексті європейської інтеграції / Л.М. Сергеева // Педагогічний альманах. – 2014. – Випуск 21. – С. 85-92.
20. Сліпчишин Л. Підвищення професійної мотивації учнів ПТНЗ в умовах гурткової роботи / Л. Сліпчишин //Нові технології навчання : науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій змісту освіти, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки – Київ ; Вінниця, 2011. – Вип. 67. – Ч.1. – С. 122–125.
21. Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» №344/2013 від 25.06.2013. Режим доступу: <http://presa.ua/oficijnij-visnik-prezidenta-ukraini.html>).
22. Управління інноваціями : навч. посібник / О.І. Гуроров, Л.І. Михайлова, І.О. Шарко, С.Г. Турчіна, О.В. Киричок. – Вид. 2-ге, доп. – Харків: «Діса плюс», 2016. – 266 с.
23. Шевчук С.С. Діяльність педагога професійної школи у контексті інноватики: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2017. – 106 с.
24. Шевчук С.С. Інноваційні підходи до навчання професії: методичний посібник. – Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2009. – 117 с.
25. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. – 2018 – 139с.